

ADOPTION UDEN SAMTYKKE; ET CASE-STUDIE

Masterafhandling Udsatte Børn og Unge ved AAU

Hold: KBH 14 MBU

Studerende: Charlotte Veistrup, Jens Christian Lund, Gitte
Jonna Thorsen, Mette Ploug Nielsen

Vejleder

Studieadjunkt, ph.d. studerende: Anne-Kirstine Mølholt

Summary

This dissertation has been written by a team of four postgraduate students concluding the fourth and final semester of a program at the Copenhagen branch of the University of Aalborg leading to a Master's Degree in Vulnerable Children and Youth Studies. In late January 2016, the dissertation will be defended at a group examination in the presence of an external examiner. The dissertation elaborates the study group's methodology, choice of theories, analyses, conclusions and perspectives.

The object of the dissertation is to focus on the intentions behind the legal basis for adoption without consent and the use of adoption without consent by government caseworkers. It is the study group's desire to contribute to and nuance the debate on why adoption without consent is not being used to the extent intended by the political majority. The dissertation intends to figuratively embed the reader with the social workers in the municipalities of Stevn and Lolland. Consequently the content will communicatively focus on the practices and perceptions of the involved social workers allowing them to qualify their deliberations, thus supplanting preconceptions, received knowledge and opinions. The empirical materials are derived from two focus group interviews: one conducted in Stevn Municipality and the other in Lolland Municipality.

This dissertation is based on the premise that a description of real world conditions cannot be entirely objective, and, therefore, the dissertation has a social constructive perspective. On the whole, the analysis has been based on the following theoretical models: Uri Bronfenbrenner's ecological development model, Michael Lipsky's "Street-Level Bureaucracy" theory, and Lars Inge Terum's four forms of bureaucratic interpretation.

The analysis leads to the following results: Social workers do not consider the option of adoption without consent when conducting their practical work, and they generally do not see a need for the legislation on this matter. The social workers all agree that they consider the laws on adoption without consent to be solely relevant in relation to non-familial adoptions in the case of newborn children without siblings whose parents are clearly devoid of parenting abilities. Likewise they agree on the adoption of foster children by consenting foster parents. Another finding is that the social workers only to a limited extent consider the wishes of the child when adoption is being considered.

During the interviews, the social workers did not express opposition to the laws on adoption without consent. However, they stated either that they did not perceive a need for legislation on adoption without consent or that the laws had

not yet become part of their “toolbox”. The social workers are very conscious of the child’s situation in the present, but they only give limited consideration to the child’s life in its entirety. This is demonstrated by the fact that they are very conscious about not subjecting the child to yet another life-changing event by recommending non-familial adoption.

Forord

Denne afhandling er forfattet af fire studerende som den afsluttende afhandling i forbindelse med 4. semester på Master for udsatte børn og unge ved Ålborg Universitet, afdeling København og skal forsvares ved en gruppeeksamen med ekstern censor ultimo januar 2016. Afhandlingen skildrer studiegruppens metode, teorivalg, analyser, konklusioner og perspektiveringer.

Formålet med afhandlingen er at sætte fokus på lovgivningens intentioner og myndighedssagsbehandlernes brug af adoption uden samtykke. Studiegruppen ønsker at indgå i - og nuancere debatten om – hvad der gør at brugen af adoption uden samtykke ikke bliver benyttet i den grad som et politisk flertal i Folketinget besluttede det i 2015.

Studiegruppen er sammensat af en decentral leder af Sundhedstjenesten i Lolland Kommune, en teamleder af socialrådgivere fra Lolland Kommune, en ledende socialrådgiver i Stevns Kommune og viceskoleleder fra Tårnby Kommune, og gruppen repræsenterer dermed tre fagligheder. Vores forskellige fagligheder har medført mange konstruktive dialoger, diskussioner og drøftelser. Intensionen med denne afhandling er, at den skal ud og leve blandt socialrådgiverne i Stevns og Lollands Kommune. Indholdet skal dermed have fokus i det praksisnære og formidlende, så socialrådgiverne kan kvalificere deres refleksioner ud over forforståelser, foretrukken viden og egne holdninger.

Projektgruppen sender en varm tak til socialrådgiverne i Stevns og Lolland Kommune for deres interesse og aktive deltagelse i projektet i løbet af efteråret 2015 samt vores vejleder studieadjunkt, ph.d. studerende Anne-Kirstine Mølholt for konstruktiv og relevant sparring og vejledning.

De 4 juridiske afsnit vil være markeret med initialerne af skribenten:

Helle Charlotte Veistrup (CV),
Jens Christian Lund (JCL),
Gitte Jonna Thorsen (GJT),
Mette Ploug Nielsen (MPN)

Indholdsfortegnelse

SUMMARY	2
FORORD.....	4
PROBLEMUDREDNING	7
INTERNATIONALE ERFARINGER MED ADOPTION UDEN SAMTYKKE	7
<i>Danmarks internationale forpligtelser – Juridisk afsnit - MPN.....</i>	<i>9</i>
Indledning og problemstilling til juridisk afsnit om Danmarks internationale forpligtelser	9
Metode- og empiripræsentation.....	9
Analyse.....	9
Konklusion på juridisk afsnit om Danmarks internationale forpligtelser.....	13
HISTORISK RIDS	14
INTERESSENTERS HOLDNINGER TIL LOVFORSLAG.....	15
MÅLGRUPPE FOR ADOPTION UDEN SAMTYKKE.....	17
KORT PROCESOVERSIGT	18
DISKURSSKIFTE.....	19
<i>Barnets bedste ved adoption uden samtykke - Juridisk afsnit – GJT</i>	<i>20</i>
Indledning og præsentation af juridisk vinkel.....	20
Retsgrundlag og metode	20
Beskrivelse og analyse	21
Sammenfatning af den retlige vurdering	23
PROBLEMFORMULERING.....	24
BEGREBSAFKLARING.....	25
METODEPRÆSENTATION.....	25
VIDENSKABSTEORETISK UD GANGSPUNKT	25
<i>Socialkonstruktivisme.....</i>	<i>25</i>
METODEVALG.....	27
<i>Eksplorativ og induktiv tilgang.....</i>	<i>27</i>
<i>Valg af empiri.....</i>	<i>29</i>
Fokusgruppeinterview.....	29
Planlægning og gennemførelse af fokusgruppeinterviewene	30
Udvælgelse af informanter	30
Dokumentation af fokusgruppeinterviews.....	31
Transskribering	31
Registrering af materiale	31
Ethiske overvejelser i forbindelse med forskning i egen organisation.....	32
Validitet, reliabilitet og generaliserbarhed.....	33
ETIK OG JURIDISKE ASPEKTER I AFHANDLINGEN.....	34
<i>Ophavsret</i>	<i>34</i>
ANALYSE.....	35
DE FORSKELLIGE SOCIALFAGLIGE PERSONERS FUNKTION OG UDDANNELSE.....	35
DET FAGLIGE SKØN.....	37
<i>BARNDOMMEN KONTRA "DET HELE LIV"</i>	<i>39</i>
SAGSBEHANDLINGSTIDEN	40
BETYDNINGEN AF BARNETS ALDER.....	42
ANBRINGELSESPERIODENS BETYDNING	44
PLEJEFAMILIENS VELVILJE TIL AT ADOPTERE EGET PLEJEBARN.....	46
MODSÆTNINGER MELLEML DE POLITISKE INTENTIONER OG DEN KOMMUNALE PRAKSIS.....	47
KONKLUSION PÅ DEN OVERORDNEDE PROBLEMFORMULERING.....	49
PERSPEKTIVERING	52
SAMVÆR UNDER SAGSBEHANDLINGEN AF ADOPTION UDEN SAMTYKKE – JURIDISK AFSNIT - CV ...	55
<i>Indledning og problemstilling.....</i>	<i>55</i>

<i>Retsgrundlag og analyse</i>	56
<i>Sammenfatning</i>	59
ARVESPØRGSMÅLETS INDFLYDELSE PÅ ADOPTION - JURIDISK AFSNIT - JCL	60
<i>Indledning og præsentation af juridisk vinkel:</i>	60
<i>Retsgrundlag:</i>	61
<i>Redegørelse og analyse:</i>	61
<i>Sammenfatning:</i>	62
LITTERATURLISTE	63
KILDER TIL DANMARKS INTERNATIONALE FORPLIGTELSE – JURIDISK AFSNIT - MPN	67
<i>Retskilder:</i>	68
<i>Andre Kilder:</i>	69
KILDER TIL BARNETS BEDSTE VED ADOPTION UDEN SAMTYKKE - JURIDISK AFSNIT – GJT	70
<i>Retskilder:</i>	71
<i>Andre Kilder:</i>	72
KILDER TIL ARVESPØRGSMÅLETS INDFLYDELSE PÅ ADOPTION - JURIDISK AFSNIT - JCL	73
<i>Retskilder:</i>	74
KILDER TIL SAMVÆR UNDER SAGSBEHANDLINGEN AF ADOPTION UDEN SAMTYKKE – JURIDISK AFSNIT - CV	75
<i>Retskilder:</i>	76
<i>Andre Kilder:</i>	76
FIGURLISTE	77
BILAGSLISTE	78
BILAG 1: MATERIALE TILSENDT INFORMANTER	79
<i>Bilag 1.1: Brev tilsendt informanter:</i>	79
<i>Bilag 1.2: Case 1:</i>	80
<i>Bilag 1.3: Case 2:</i>	81
<i>Bilag 1.4: Spørgeguide:</i>	82
BILAG 2: "INFORMANTERNES ERFARING OG UDDANNELSESBAGGRUND"	85
BILAG 3: PLAN FOR GENNEMFØRSEL AF FOKUSGRUPPEINTERVIEW	86

Problemudredning

Fra den 1. oktober 2015 er der i Folketinget vedtaget en lovændring, hvor reglerne for adoption uden samtykke blev lempet jf. adoptionsloven § 9 stk. 2 (Socialjura.dk). Muligheden for adoption uden samtykke har eksisteret i en årrække, og er løbende blevet lempet med det politiske formål at øge brugen af adoption uden samtykke. Tidligere Minister for børn, ligestilling, integration og sociale forhold Manu Sareen fremførte i sin fremsættelsestale vedr. lovforslaget L 121 følgende: *Det overordnede formål med lovforslaget er at styrke intentionerne om at skabe stabilitet og kontinuitet i anbragte børns opvækst gennem adoption uden samtykke. Senest er reglerne om adoption uden samtykke lempet i 2009. Siden ændringen er der imidlertid kun gennemført ganske få adoptioner uden samtykke. Det er derfor vurderingen, at adoption uden samtykke som indsats i forhold til udsatte børn ikke anvendes i den grad, der reelt er grundlag og behov for og dermed heller ikke i overensstemmelse med intentionerne bag lovændringen i 2009. (Folketinget, 2015)*

Der er således fra lovgivers side et ønske om at gøre det lettere at anvende muligheden for at bortadoptere anbragte børn uden samtykke. Det er vores praksisoplevelse og erfaring, at der ligeledes er et stort kommunalpolitisk ønske om at anvende muligheden for adoption uden samtykke, men at muligheden kun anvendes i ganske få tilfælde. I Lolland Kommune er muligheden anvendt en gang og i Stevn Kommune er muligheden aldrig anvendt. Forskning viser, at børn der adopteres tidligt klarer sig bedre gennem livet end anbragte børn. En SFI-rapport fra 2007 (Christoffersen, Hammen, Andersen, & Jeldtoft, Adoption som indsats, 2007, p. 8) konkluderer, at adoptivbørn har bedre fysisk udvikling, færre indlæringsvanskeligheder og klarer sig bedre i diverse færdighedstest end pleje- og institutionsanbragte børn (Ankestyrelsen, 2011, s. 2). Undersøgelsen er overvejende baseret på internationale data. Vi er opmærksomme på at undersøgelser om adoption er historisk, politisk og kontekstmæssigt afhængige. Det betyder, at vi er bevidst kritisk indstillet overfor empiriens overførsels- og anvendelsesværdi i en dansk og nutidig kontekst.

Internationale erfaringer med adoption uden samtykke

I England og Amerika er adoption uden samtykke meget mere brugt, end det er i Danmark. I de samme lande er der flere forskere, der arbejder med børn og unge som er udsatte, som sætter fokus på sammenhængen mellem samfundsvelfærd og børnevelfærd. I den forbindelse påpeger forfatterne til "Adoption som indsats" (Christoffersen, Hammen, Andersen, & Jeldtoft, Adoption som indsats, 2007), at mange af adoptionerne uden samtykke sker på baggrund af, at forældrene ikke er i stand til at varetage den daglige omsorg pga. økonomiske udfordringer og manglende støtte fra samfundet. Rapporten påpeger, at fattige børn og unge har en markant højere sandsynlighed for at blive permanent fjernet fra deres biologiske familie. I rapporten "Adoption som

indsats", som er en systematisk gennemgang af udenlandske erfaringer, referer forfatteren til Betty R. Mandell. Hun argumenterer for, *"at den ideelle politik ville være at sikre forældrene mulighed for selv at kunne tage vare på barnet, så det i hvert fald ikke er fattigdom og manglende ressourcer, der tvinger forældre til at få deres barn anbragt uden for hjemmet* (Christoffersen, Hammen, Andersen, & Jeldtoft, Adoption som indsats, 2007, s. 11).

Danmarks internationale forpligtelser – Juridisk afsnit - MPN

Indledning og problemstilling til juridisk afsnit om Danmarks internationale forpligtelser

I dette juridiske afsnit vil der blive taget udgangspunkt i den problemformulering, som i øvrigt er gældende for denne afhandling. Dog vil der i dette afsnit være særligt fokus på - hvilke internationale forpligtelser som Danmark - og dermed den enkelte sagsbehandler har i forhold til anvendelsen af adoption uden samtykke. Lovforslag 121 blev vedtaget med 78 stemmer for (V, S, RV, LA, KF), 30 stemte i mod (DF, SF, EL) – mens ingen undlod at stemme. Dette indikerer, at der er et tydeligt politisk pres og forventning om at anvende loven.

Metode- og empiripræsentation

Der er i dette juridiske afsnit anvendt den juridiske metode.

Det har, til denne afhandling og til dette afsnit, ikke været mulighed for at indsamle et bredt udvalg af juridisk litteratur, som specifikt viser anvendelsen af "Adoption uden Samtykke" i en dansk kontekst. Litteraturen og materialet som er der anvendt er derfor overvejende dokumenter fra Folketingets 1. samling 2014/2015 vedr. L 121 - Forslag til lov om ændring af adoptionsloven, lov om social service, forældreansvarsloven og lov om retssikkerhed og administration på det sociale område. (Lempelse af betingelserne for adoption uden samtykke m.v.) (Folketinget, 2015), Den Europæiske Menneskerets konvention (EMRK) (EU) samt Børnekonventionen (FN, 1991).

Analyse

Med Minister Manu Sareen i front, behandles og tiltrædes den 1. oktober 2015; forslag til L 121 om ændring af adoptionsloven, lov om social service, forældreansvarsloven og lov om retssikkerhed og administration på det sociale område (Folketinget, 2015). I Lovforslaget, som blev vedtaget af Folketinget ved 3. behandlingen den 21. April 2015 blev der lagt op til en lempelse af betingelserne for adoption uden samtykke m.v. Manu Sareen fremførte i sin fremsættelsestale vedr. L 121, at: *formål med lovforslaget er at styrke intentionerne om at skabe stabilitet og kontinuitet i anbragte børns opvækst gennem adoption uden samtykke.* (Folketinget, 2015) I samme tale argumenterer han desuden for at lovændringen er nødvendig da: *"adoption uden samtykke som indsats i forhold til udsatte børn ikke anvendes i den grad, der reelt er grundlag og behov for og dermed heller ikke i overensstemmelse med intentionerne bag lovændringen i 2009".*

Mange af høringsvarene i forbindelse med lovbehandlingen havde ud over økonomi, udvikling i et psykologisk perspektiv og juridiske udfordringer, fokus på menneskerettigheder for både børn og forældre (Folketinget, 2015). I fokusgruppeinterviewene, som er udarbejdet til denne afhandling, kommer socialrådgiverne i Stevns Kommune ind på - at menneskerettighederne er med i

deres overvejelser, når de udøver deres faglige skøn. En af rådgiverne sagde: *"jamen, det (adoption uden samtykke, red.) ville være et voldsom indgreb i forældrenes rettigheder. Uanset hvor dårlig fungerende de egentlig er. Så er det jo et voldsom indgreb. For dé her forældre - her. Og de mister også nogle rettigheder i forhold til at de er forældremyndighed."* Til dette svarer en af de andre informanter: *"Det er jo så der jeg nok er sådan meget - jeg ved ikke hvordan man kan sige - hård, men men. Men for mig vil det altid 100% være et spørgsmål om hvad er det der er bedst for barnet. Og så er forældrenes behov altså bare tilsidesat fordi, det er barnet at vi skal passe på og så vidt ikke forældrene. og - og ihvertfald i min optik - er det ikke en menneskeret at få børn og det er ikke en menneskeret at være forældre."*

Adoption uden samtykke må anses for at være et af de mest indgribende foranstaltninger, som et samfund kan iværksætte overfor et individ og en familie. Derfor er retten til familieliv i artikel 9 beskyttet i EMRK. Der er således tale om en grundlæggende menneskerettighed, og mange af høringssvarende og spørgsmålene til ministeren i forbindelse med 1. og 2. behandlingen af lovforslaget omhandle emner fra EMRK, konventionen om adoption af børn og Børnekonventionen som Danmark ratificerede i 1989, men undlod at inkorporere den i danske lovgivning. I direkte forlængelse af ovenstående har L 121 og de der af kommende lempelser af betingelserne medført stor opmærksomhed for lovforslaget af medierne og i høringssvarende fra en lang række NGO'er (Folketinget (bilag til lov), 2015).

Når et barn indstilles til fremmedadoption uden samtykke brydes alle slægtsmæssige retsforhold til den biologiske familie og der oprettes nye retsmæssige forhold til adoptionsforældrene. Siden 1972 har der ikke været forskel på biologiske børn og børn som er adopteret ind i familien. Desuden overtager adoptionsforældrene forældremyndigheden og den fulde forsørgelsespligt over barnet. Disse forpligtelser er beskrevet i forældreansvarslovens § 2, stk. 1.

I Børnekonventionen artikel 3 (FN, 1991, s. Artikel 3, stk. 1, 2 & 3) kan man læse at de lande som har inkorporeret konventionen, har forpligtet sig til at sikre at børn bliver beskyttet og modtager omsorg med udgangspunkt i barnets trivsel og tarv. Dette være sig hos alle offentlige og private institutioner samt hos alle offentlige myndigheder og lovgivende organer. I forlængelse af dette sætter Børnekonventionens artikel 8 rammer for børns ret til et familieliv. I denne artikel tages der stilling til, at alle børn har ret til *"at respektere barnets ret til at bevare sin identitet, herunder statsborgerskab, navn og familieforhold, som anerkendt af loven og uden ulovlig indblanding."* (FN, 1991, s. Artikel 8, stk 1) Artikel 8 sættes der fokus på, at det er afgørende for barnets udvikling og trivsel, at det fastholder sin identitet, herunder retten til et familieliv.

I artikel 9 (FN, 1991, s. Artikel 9, stk 1-4) tager konventionen stilling til, at det i særlige tilfælde kan være nødvendigt at adskille børn fra deres forældre mod forældrenes vilje. I de tilfælde stiller konventionen skrappe krav til myndighedsudøvernes kompetencer og sagshåndtering, lige som der stilles krav om mulighed for partshøring. I samme artikel sættes krav om ”*opretholdelse af regelmæssig personlig forbindelse og direkte kontakt med begge forældre, undtagen hvis dette strider mod barnets tarv* (FN, 1991, s. artikel 9, stk 3)”. Det er i dette spænd mellem retten til en identitet og rettet til en tryk opvækst at det faglige skønnet skal træffes. Og det er i dette spænd at barnets og forældrenes rettigheder ikke altid er sammenfaldende. I høringssvarende er der flere svar fra handicaporganisationer som sætter fokus på de rettigheder handicappede forældre har og de krav de har ret til at stille til samfundet i forhold til hjælpeforanstaltninger og praktisk hjælp.

I artikel 9 stk. 4 står desuden, at hvis adskillelsen er besluttet og gennemført af staten, så er staten forpligtet til på anmodning at informere forældrene, barnet eller et andet familiemedlem ”*de væsentlige oplysninger om, hvor den eller de fraværende medlemmer af familien befinder sig*” (FN, 1991, s. artikel 9, stk 4). Disse oplysninger skal oplyses af de offentlige myndigheder, undtagen hvis det er direkte skadeligt for barnet.

I disse artikler fra Børnekonventionen, er der mange muligheder for skøn eller tolkninger i forbindelse med indstillingen til (fremmed)adoption uden samtykke. Socialrådgiveren og de øvrige instanser i sagsforløbet (se Figur 1: Grafisk model af sagsforløb for adoption uden samtykke, side 18) stilles overfor store faglige krav i forhold til at vurdere, hvad der er barnet tarv samt i forhold til at sikre, at adoptivforældrene har bedre kompetencer end de biologiske forældre. Ligeledes skal der foretages et skøn – og dermed – en vurdering af om det er barnets tarv fortsat at være anbragt i henhold til servicelovens paragraffer (Socialjura).

I TFA 2013.505 ØLD (Grønberg, 2015) fremgår det at også før 1. Oktober 2015 L 121 var det muligt at gennemføre adoption uden samtykke. I dommen og den endelige afgørelse er der lagt vægt på at den specifikke adoption uden samtykke ikke udgjorde en krænkelse af artikel § 8 i EMRK eller art. 9 i FN-konventionen om Barnets Rettigheder. Modsat vurderede Ankestyrelsen i 2013 i TFA 2013.803 FS at : ”*det utvivlsomt var til gavn for et 9-årigt barn at blive bortadopteret til plejefamilien*”. Dette blev gjort med den begrundelse, at det ikke var dokumenteret at 1) forældrene var varigt uden forældreevne samt at 2) ”*deres manglende interesse for barnet under anbringelsen*” var til skade for barnet på sigt. Det er min vurdering at begge afgørelser ligeledes ville kunne være faldet under den nuværende lovgivning. Særligt TFA 2013.803 FS ville, - i og med det ikke er godtgjort af forældrenes forældreevne ikke kan udvikles, - men kun sandsynliggjort.

Ankestyrelsen og domstolene vægter dermed i disse afgørelser barnets tarv højere end den generelle læsning af FN's børnekonvention artikel 9, stk. 1 som kræver at; *"deltagerstaterne skal sikre, at barnet ikke adskilles fra sine forældre mod deres vilje, undtagen når kompetente myndigheder, hvis afgørelser er undergivet retlig prøvelse, i overensstemmelse med gældende lov og praksis bestemmer, at en sådan adskillelse er nødvendig af hensyn til barnets tarv (FN, 1991, s. artikel 9, stk 1)."* Menneskerettighedsdomstolen har ved flere lejligheder udtalt sig om at (fremmed)adoption uden samtykke er en alvorlig og indgribende uigenkaldelig foranstaltning, hvorfor staten kun bør gribe til denne løsning i undtagelsestilfælde uanset, hvor stærke eller svage de biologiske bånd på afgørelsestidspunktet er. Det er muligt at diskutere, hvornår der er et presserende og en uomtvistelig nødvendighed for adoption uden samtykke, hvis barnet er placeret i en velfungerende plejefamilie og der er mulighed for en videreført anbringelse. I det dette vil sikre stabilitet og kontinuitet i barndommen samt sikre en fast tilknytning til plejefamilien.

I betænkningerne til L 121 Lov om ændring af adoptionsloven, lov om social service, forældreansvarsloven og lov om retssikkerhed og administration på det sociale område er angivet i kapitel 4; Forholdet til Danmarks internationale forpligtelser, at EMRK og FN's Børnekonvention *"indeholder bestemmelser, der har betydning for adoption uden samtykke"*. I samme betænkning fremgår det at *"barnets bedste er vejledende for tolkningen af de øvrige bestemmelser i konventionen"*. I betænkningen og i vejledningen til loven (Socialstyrelsen, 2015) er der ikke beskrevet hvor i begrebet "barnet bedste skal fortolkes". I vejlednings- og inspirationsmaterialet til sagsbehandlere til Adoption uden samtykke er der kortfattet beskrevet, hvad en indstilling skal indeholde (Socialstyrelsen, 2015) samt at indstillingen til børne- og ungeudvalget *"også en vurdering af, hvorfor og hvordan forholdene er tilstrækkelige til at bortadoptere barnet. Hvad betyder det for eksempel, at forældrene ikke møder op til samværet med barnets ældre søskende? Hvilke konsekvenser har det, at de ikke tager ordineret medicin? Hvilken rolle spiller det, at forældrene er voldelige?"* Der er i det samlede materiale kun ganske lidt vejledning af hente – ud over selve lovteksten - for socialrådgiveren i forhold til at foretage skønnet, om barnet bør indstilles til anbringelse eller til adoption uden samtykke.

I henhold til betænkning er det Den Europæiske Menneskerettighedsdomstols vurdering, at adoptioner uden samtykke skal ske med præcision og forudsigelighed. Domstolen beskriver desuden at *"... hvis loven tildeler myndighederne et skøn, skal skønnets rækkevidde og måden, hvorpå det skal udøves, være angivet med en sådan klarhed, at der sikres tilstrækkelig forudsigelighed i afgørelsen"*. Det er min vurdering, at L 121 efterlader store krav til socialrådgiverne og de efterfølgende instanser om at foretage uformelle og svage skøn (Figur 3: Skøn i socialt arbejde, Lars Inge Terum, side 37) - stedet for

formelle og stærke skøn som det fordres af Menneskeretsdomstolen. Hvis min antagelse om at en af årsagerne at informanterne i denne afhandling ikke anvender L 121, er kravet om at foretage et skøn med variable faktorer, så vil dette ikke ændre sig ved yderligere lempelser, men ved præcisering af selve lovgivningen og ikke mindst af vejledningen, således at socialrådgiverne hjælper mere direkte i deres faglige skøn, og således at adoptioner uden samtykke skal ske med præcision og forudsigelighed jf. Menneskeretsdomstolen og tanker om ligebehandling for loven.

I Børnekonventionens artikel 12 fremgår det, at barnet har ret til at blive hørt (FN, 1991, s. artikel 12) og at barnets mening skal stige proportionalt med dets alder og modenhed. I Børnekonventionens artikel 20 (FN, 1991, s. artikel 20) er der oplyst krav om, at der ved både adoption og anbringelse bør udøves respekt overfor barnets etniske, religiøse, kulturelle og sproglige baggrund. Det har, trods henvendelse til adoptionsnævnet og intensiv søgning, ikke været muligt at finde litteratur om hvilke kriterier, der ligger direkte til grund for matchningen mellem barnet og den kommende adoptivfamilie. Det er derfor svært for mig, at afgøre om Børnekonventionens artikel 20 og 21 følges og om barnets tarv har altafgørende betydning i forhold til matchet med adoptionsfamilien.

Konklusion på juridisk afsnit om Danmarks internationale forpligtelser

Det fuldstændige og tvungne skift af familie er et meget – hvis ikke det mest – indgribende, som myndighederne eller samfundet kan udsætte et barn og dets familie for. Retsvirkningerne har i modsætning til mange af statens øvrige indsatser permanent karakter, og kan kun ved dom opløses eller ændres. FN's konvention om barnets rettigheder, Den Europæiske Menneskerettighedskonvention og konventionen om adoption af børn tager derfor også stilling til lige præcis denne indsat. Konventionerne er dermed med til at beskrive, hvilke hensyn som lovgivningen og dermed den enkelte socialrådgiver skal give vægt i sagsbehandlingen af adoption uden samtykke og ultimativt i sagsbehandlingen af fremmedadoption uden samtykke.

Som beskrevet i analysen er familielivet beskyttet fra

Menneskerettighedskonventionen. Det er derfor et essentielt indgreb i et barns og dets families liv, når der træffes beslutning om indstilling til og effektivering af adoption uden samtykke. Der med er det min vurdering, at adoption uden samtykke er en krænkelse af Den europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 8. Bestemmelsen anviser, at enhver har ret til respekt for sit privatliv og familieliv, sit hjem og sin korrespondance.

Historisk rids

I et historisk perspektiv blev adoption i Danmark indført af den enevældige konge i slutningen af 1700-tallet. Dette gjorde han qua sin bevillingspraksis. Bevillingens ordlyd havde, frem til den 1. adoptionslov i 1923, betydning for adoptionens indhold. Mellem 1923 og 1956 gav lovgivningen af en vis arveret til både den biologiske familie og adoptantens slægt. I 1956 gik man fra to-familieprincippet til en-familieprincippet, dvs. at adoption fra 1956 betød en fuldstændig afbrydelse til den biologiske familie og barnet blev ligestillet med adoptantens biologiske børn. (Anders Christensen, 2013)

I 1956 skete der flere markante ændringer i forhold til adoption uden samtykke. Dette betød, at den gældende praksis, hvor barnet skulle have været anbragt i minimum 7 år og uden kontakt til forældrene i 6-8 år, blev ændret og en ny praksis indført. Den nye praksis betød, at børn skulle have været anbragt i minimum 3 år – i modsætning til 7 år – eller være under 1 år. Ankestyrelsen beskrev, at forventningen til lovforslaget var *"at flere børn ville blive adopteret uden samtykke fra forældrene."* (Ankestyrelsen, 2011, s. 2), men det var ikke muligt at måle på, om forventningen om anvendelsesgraden var blevet indfriet, da det ikke var beskrevet konkret hvor tit reglerne skulle anvendes.

Ved lempelse af reglerne for adoption uden samtykke i 2009 jf. adoptionslovens § 9, stk. 2, 3 og 4 (Ankestyrelsen, 2011), steg antallet af adoptioner uden samtykke ikke markant. Den nye lovændring bestod i, at et barn under 1 år og et barn som har været anbragt i mindst 3 år kunne blive adopteret uden samtykke.

Dette medførte at Socialministeriet og Familiestyrelsen, i et samarbejde, anmodede Ankestyrelsen om at gennemføre en undersøgelse af kommunernes kendskab til, samt anvendelse af reglerne om adoption uden samtykke. Der fremgår følgende af rapporten, som undersøgelsen mundedede ud i: *"De færreste kommuner har anvendt reglerne på interviewtidspunktet. Det er kommunernes vurdering, at reglerne er forbundet med en række barrierer, når de skal anvendes i praksis. De udvidede regler om adoption uden samtykke findes fortsat restriktive, når de enkelte bestemmelser tolkes og drøftes i konkrete sager."* (Ankestyrelsen, 2011, s. 3) Ankestyrelsen udførte undersøgelsen i syv udvalgte kommuner, hvor der skete kvalitative interviews af både ledere og socialrådgivere. En af de problemstillinger som kom frem var, at kommunerne havde den antagelse, at plejefamilierne ikke var interesseret i at adoptere deres plejebarn. Plejebarnet var deres erhverv og indkomstgrundlag.

På baggrund af ovenstående undersøgelse fra 2011, fremkom derfor behovet for yderligere at undersøge om plejeforældre er villige til at adoptere det barn, eller de børn der allerede er anbragt i familien (Ankestyrelsen, 2011, s. 7).

Med udgangspunkt i undersøgelsen fra 2011 lavede Ankestyrelsen en ny undersøgelse, som kortlagde plejefamiliers motivation for at adoptere deres plejebarn (Ankestyrelsen, Åbenhed i adoptions- og plejeforhold samt plejeforældres motivation for at adoptere deres plejebarn, 2014).

Ankestyrelsens undersøgelse tog afsæt i alle adoptanter og plejeforældre, der havde adopteret eller fået et barn i pleje i henholdsvis 2006 og 2011 (Ankestyrelsen, Åbenhed i adoptions- og plejeforhold samt plejeforældres motivation for at adoptere deres plejebarn, 2014, p. 8). I alt 766 adoptanter og 597 plejeforældre blev adspurgt i forbindelse med undersøgelsen. Dermed havde Ankestyrelsen sat både fokus både på det kommunale myndigheds perspektiv og på plejefamiliernes perspektiv. Undersøgelsen viser, at der blandt familieplejefamilierne var en tredjedel af familierne som var villige til at adoptere, at plejefamilierne ikke var vidende om at der var mulighed for at adoptere plejebørn og at plejefamilierne er positivt indstillet overfor at plejebørnene har kendskab til deres biologiske familier (Ankestyrelsen, Åbenhed i adoptions- og plejeforhold samt plejeforældres motivation for at adoptere deres plejebarn, 2014, pp. 3-4)

I forlængelse af undersøgelserne fra Ankestyrelsen blev der politisk taget initiativ til at opbløde kriterierne og kravene til at benytte adoption uden samtykke yderligere (Folketinget, 2015). En væsentlig ændring bestod i, at det ikke længere var nødvendigt at godtgøre, at forældrene var varigt ude af stand til at drage omsorg for deres barn (Socialjura.dk).

I den nye lovgivning skal det kun sandsynliggøres, at forældrene er ude af stand til at drage omsorg for barnet. Med denne lempelse er der fra lovgivers side et tydeligt signal om, at der fra politisk side er en forventning om at benytte adoption uden samtykke i langt højere grad.

Vi er blevet optaget af den viden som er fremkommet via Ankestyrelsens praksisundersøgelse vedr. adoption uden samtykke (Ankestyrelsen, 2011) fra et myndighedsperspektiv, som udspringer af vores undren over diskrepansen mellem lovgivningen og anvendelsen i praksis. Fra 2009 til 2011 blev et enkelt barn adopteret uden samtykke. (Ankestyrelsen, 2011, s. 2).

Interessenters holdninger til lovforslag

Adoption uden samtykke kan imidlertid betragtes fra flere perspektiver og er et debatteret fænomen, hvilket blandt andet fremgår ved den række af høringsvar, som har været fra interessenter i forbindelse med behandlingen af lovforslaget. Der er fremkommet mange holdninger og meninger om, hvornår og hvordan børn og unge med særlige behov for støtte skal modtage omsorg fra samfundet. Nogle af høringsvarene er meget personlige og følelsesorienteret. Mange af høringsvarende herunder Psykologforeningen, Børnerådet, KL, Børns Vilkår, Danadopt m. fl. skriver, at de er generelt positive over for lovændringen, dog vil

de gerne sætte fokus på børns behov for at kende sit biologiske ophav. Ligeledes sætter de fokus på, at barnet bør have ret til at have kontakt til biologisk familie. Psykologforeningen *"finder endvidere, at der er grund til at forholde sig kritisk til tabet af slægtskab, og det absolutte ved et fuldstændigt slægtsskifte, som adoption uden samtykke vil medføre for barnet."* (Folketinget, 2015) Og *".. Behovet for at skabe gennemsigtighed omkring barnets slægtsskabsforhold understreges endelig af den lette adgang til at knytte forbindelser, der i dag eksisterer via de sociale netværk. Der er i den forbindelse en række eksempler på, at adoptivforældre opsøger kontakt med deres børns oprindelige forældre samt, at de oprindelige forældre lægger spor ud for at få kontakt med deres børn. Denne nye mulighed tydeliggør, at det er en bedre beskyttelse af barnet, at det får sin viden om sine oprindelige forældre og slægt af sine adoptivforældre frem for via tilfældig kontakt, eksempelvis på nettet."* (Folketinget, 2015)

Flere af høringssvarende går på bekymringen for hvilke kriterier, som ligger til grund for indstilling til adoption uden samtykke. Dette viser sig f. eks. i følgende høringssvar hvor *"Dansk socialrådgiverforening angiver at ADL §§ 9.3 og 9.4 er åbne for fortolkning. De fremkommer derfor med et ønske om at kriterierne på flere måder bør tydeliggøres. Der bør skrives ind i ADL § 9.4, at barnet som minimum skal have boet i plejefamilien i en længere periode, inden adoption uden samtykke kan gennemføres. Det nævnes kort i bemærkningerne, men det bør fremgå af lovteksten."* (Folketinget, 2015) De udtrykker også ønske om at *"Man bør også tydeliggøre, hvilke forhold ved forældrene, der kan udløse en adoption uden samtykke."* (Folketinget, 2015) og at *"Klarhed om kriterierne for adoption uden samtykke er også nødvendig, fordi lovændringen så at sige vender bevisbyrden om i disse sager. Forvaltningen vil ikke længere have bevisbyrden med at godtgøre en permanent manglende forældrekompetence, nu skal den kun sandsynliggøre det. Derefter bliver det forældrenes ansvar at godtgøre, at denne vurdering ikke er korrekt, at de faktisk har den nødvendige forældrekompetence og tilknytning til barnet. Og det er sikkert sværere for en borger at godtgøre det, end det er for kommunen at sandsynliggøre det modsatte."* (Folketinget, 2015) Og *"Familiens Forening finder, at da børn fødes med to biologiske forældre, og dermed to lodder i livet, kan det ikke være i barnets interesse at samfundet ikke undersøger begge lodder. Specielt hvis det konstateres at den ene er en nitte, er der så meget desto større grund til at man i det mindste undersøger, om der skulle være gevinst på det andet"* (Folketinget, 2015).

Nogle af disse interessenter udtaler sig i høringssvarene med udgangspunkt i egne erfaringer og holdninger. Andre udtaler sig ud fra en praksiserfaring og faglig viden. Ankestyrelsen og forskere har en forskningsbaseret viden. I en artikel i etik.dk skriver forskerne Inge Bryderup og Karin Kildedal: *"... vi ved fra forskningen, at det er bedst for anbragte børn at kende deres forældre i større eller mindre grad. For hvis børnene ikke ser deres forældre, opbygger de urealistiske*

forestillinger om, hvem de er. Det går ud over deres tilknytning til plejeforældrene, fordi barnet vil have en ide om, at "min mor er meget bedre" (Kristensen, 2014). Dette står i modsætning til Ankestyrelsen, der beskriver at: "Forskning viser, at børn der adopteres tidligt klarer sig bedre gennem livet end anbragte børn" (Ankestyrelsen, 2011, s. 2)

Målgruppe for adoption uden samtykke

Målgruppen for adoption uden samtykke er anbragte børn og unge i alderen 0-17 år, dog er det en forudsætning, at der er et grundlag for anbringelse uden samtykke jævnfør Serviceloven § 58 stk.1 nr.1 og nr. 2. (Socialjura, s. S 58) Det medfører, at det er forældrenes forhold og omsorgsevne, der er i fokus. I 2014 traf kommunerne færre afgørelser i sager om anbringelse af børn og unge uden for hjemmet sammenlignet med de foregående år. (Ankestyrelsen, Anbringelsesstatistik 2014, 2015)

Kommunerne traf i 2014 2.048 afgørelser om anbringelse af 0-17-årige børn og unge uden for hjemmet. Der blev iværksat 2.312 anbringelser, og der var ved udgangen af 2014 i alt anbragt 11.127 0-17-årige børn og unge. Ud fra disse tal fremgår det, at andelen af børn og unge som bliver fjernet er faldende i forhold til den samlede population, hvilket kan have betydning for myndighedssagsbehandlingernes anvendelse af adoption uden samtykke.

Der er en lavere andel af frivillige anbringelser i 2014 end på noget andet tidspunkt i perioden 2010 til 2014. Andelen af afgørelser om anbringelse med samtykke var 79 procent af samtlige anbringelser i 2014. Andelen af tvangsanbringelser steg i 2014, og udgjorde 11 procent af de afgørelser om anbringelse, der blev truffet i 2014. (Ankestyrelsen, Anbringelsesstatistik 2014, 2015)

Kommunerne registrerer også sammenbrud i anbringelserne.

Andelen af sammenbrud i forhold til det samlede antal anbragte var i 2014 5,4 procent. Det steg 0,5 procent point i forhold til 2013. (Ankestyrelsen, Anbringelsesstatistik 2014, 2015)

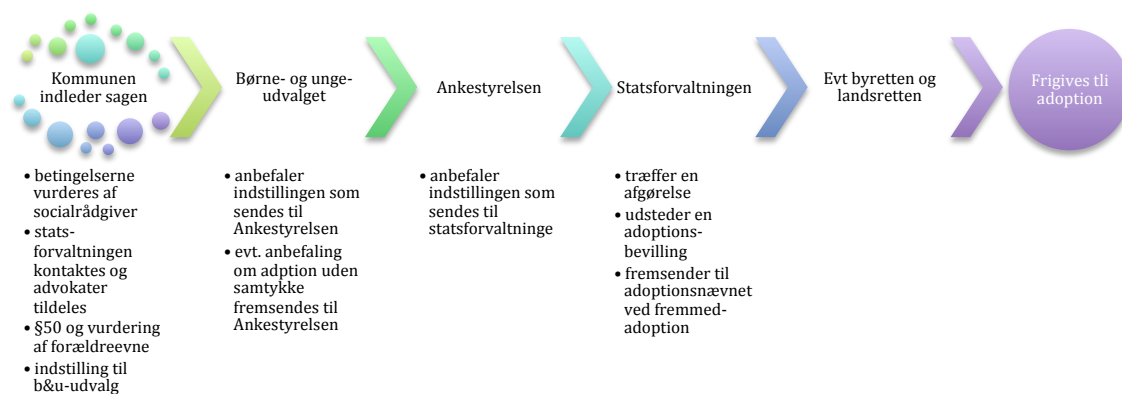
Ankestyrelsen har opgjort i 2011 at følgende antal børn var i målgruppen for adoptionslovens § 9, stk. 2, 3 og 4:

- "186 børn under 1 år er siden 1. oktober 2009 blevet anbragt uden samtykke og ikke hjemtaget.
- 3.216 børn har været anbragt i plejefamilie i mere end 3 år, heraf var 847 under 1 år, da de blev anbragt
- 1.672 børn har været anbragt i syv år eller mere, heraf var 572 under 1 år, da de blev anbragt i plejefamilie" (Ankestyrelsen, 2011, s. 2).

Det er vores antagelse, at der yderligere vil være mulighed for at gennemføre adoption uden samtykke i plejefamilier hvor barnet er frivilligt anbragt, men hvor de biologiske forældre ikke frivilligt vil lave aftale om adoption. Denne antagelse beror på, at en del af de frivillige anbringelser kan opfylde betingelserne for en anbringelse uden samtykke.

Kort procesoversigt

For grafisk at beskrive sagsforløbet for adoption uden samtykke har vi valgt at udarbejde en model.

Figur 1: Grafisk model af sagsforløb for adoption uden samtykke

Modellen beskriver det sagsforløb som gentagende gange er nævnt af informanterne. Modellen beskriver desuden, at barnet, de biologiske forældre, plejeforældre og sagsbehandler forventeligt skal indgå i et lang sagsforløb, grundet de mange instanser som skal involveres for at sikre barnet, og de biologiske forældre, en grundlæggende retssikkerhed. Det er adoptionsnævnet, der skal godkende adoptivforældre. Det kan forlænge processen, hvis

plejefamilien ikke vil adoptere, da der så er endnu en instans, der skal udpege en godkendt adoptivfamilie.

Diskursskifte

Den socialpolitiske holdning har i Danmark generelt være forankret i, at staten har pligt til at drage omsorg overfor udsatte børn og deres familier. Denne hjælp har været baseret på samarbejde og frivillighed. Dette er sket i overbevisning om, at gøre det bedste for barnet ved at have fokus på den samlede familie, frem for at fjerne barnet fra familien. (Christoffersen, Hammen, Andersen, & Jeldtoft, *Adoption som indsats*, 2007, s. 14) Denne model og tilgang kræver et stort økonomisk tungt sikkerhedsnet. Holdningen til hvad som er "det bedste for barnet" har ændret sig over de sidste år. SFI beskriver at argumentationen nu i højere grad centrerer sig om at børn som *"forbliver i det udsatte miljø, kan pådrage sig livsvarige skader på krop og psyke, som systemet bør skride ind og skåne dem for"* (Christoffersen, Hammen, Andersen, & Jeldtoft, *Adoption som indsats*, 2007, s. 14). Dette er et markant holdningsskifte, fra at have fokus på helheden omkring barnet, til at hjælpen nu rettes mod barnet. *"Tilgangen begrundes med, at barnet, fx gennem adoption eller fastholdt anbringelse, i højere grad kan sikres en stabil opvækst under trygge rammer hos ressourcestærke forældre"* (Christoffersen, Hammen, Andersen, & Jeldtoft, *Adoption som indsats*, 2007, s. 14).

Karin Kildedal sætter i forordet i bogen *"Børn i Risiko"* (Kvello, Indledning, 2013, s. 21-37) fokus på diskuskskiftet i forhold til synet på børn og familie. Hun beskriver i forbindelse med vedtagelsen af *"Barnets Reform"*, at det var et af de centrale elementer at sætte barnet i fokus; *"Et af de centrale elementer i barnets reform er at sikre at hensynet til barnets bedste (barnets tarv) vejer tungere (end) hensynet til forældrene"* (Kvello, Indledning, 2013, s. 24)

Barnets bedste ved adoption uden samtykke - Juridisk afsnit – GJT

Indledning og præsentation af juridisk vinkel

Masterafhandlingen omhandler adoption uden samtykke, og hvilke forhold for socialrådgiverne i kommunerne Lolland og Stevns, der har betydning for anvendelsen af adoption uden samtykke. I fokusgruppeinterviewene nævnte socialrådgiverne begrebet barnets bedste i alt 17 gange. Det betyder, at barnets bedste er et begreb, der har betydning for adoption uden samtykke, og jeg er således blevet nysgerrig på, hvad er barnets bedste ved adoption uden samtykke i forhold til serviceloven og adoptionsloven samt i et menneskeretligt perspektiv med retten til familieliv. Hvad viser retspraksis jævnfør Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol om adoption uden samtykke? Min problemstilling knytter sig til de materielle regler, og jeg er således optaget af det indholdsmæssige i retskilderne.

Retsgrundlag og metode

Jeg anvender den juridiske metode til at belyse af min problemstilling. Jeg har valgt følgende retsgrundlag til beskrivelse og analyse af problemstillingen; Serviceloven kapitel 11 § 46 stk. 1, § 68 d. (Social- & Indenrigsministeriet, Lov om socialservice, 2015), Adoptionsloven (Børne-, Ligestillings-, Integrations-, & Socialministeriet, 2015), Forarbejderne til ændring af adoptionsloven mfl. L121/2014-15 (Børn, ligestilling, integration, & forhold, 2015), Vejledningen til Adoptionsloven (Social- & Indenrigsministeriet, Vejledning om frigivelse af børn til national adoption, nr. 10574 af 17/9 2015, 2015), Børnekonventionen (FN, Børnekonventionen, 1989), EU charteret (EU), Den Europæiske Menneskerettighedskonvention (FN, Den europæiske menneskerettighedskonvention, 1950), Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol (HUDOC).

Beskrivelse og analyse

I Serviceloven er barnets bedste et centralt begreb¹ og i Håndbog om Barnets Reform² (Servicestyrelsen, 2011) indgår begrebet barnets bedste mere end 20 gange. Med udgangspunkt i Serviceloven kapitel 11 § 46 stk. 1 fremgår det, at støtte til børn og unge skal ydes med henblik på at sikre barnets eller den unges bedste. Det er ved at sikre kontinuitet i opvæksten og et trygt omsorgsmiljø, der tilbyder nære og stabile relationer til voksne.

I Serviceloven § 68 d. fremgår det, at kommunen skal overveje adoption ved alle anbragte børn og unge, hvor anbringelsen antages at vare i en længere årrække, under hensyn til kontinuitet og stabilitet i barnets opvækst.

I Indledningen i forarbejderne til Adoptionsloven L121/2014-15 fremgår det, at intentionen med loven om adoption uden samtykke er at sikre anbragte børn en mulighed for kontinuitet og stabilitet under deres opvækst og liv med gennemgående og varige omsorgspersoner ” ... at de får mulighed for at blive et fuldgældigt medlem af en familie.”³. Målgruppen er børn, der er anbragt udenfor hjemmet eller antages at skulle være anbragt uden for hjemmet i en længere årrække, fordi deres forældre ikke kan drage omsorg for dem.

Jævnfør adoptionsloven fremgår følgende ordlyd, at adoption kan iværksættes på baggrund af, hvad der er til gavn for barnet⁴, og hvad der er bedst for barnet⁵. Ved adoption uden samtykke skal betingelserne for en anbringelse af barnet uden for hjemmet⁶ være opfyldt jævnfør Serviceloven § 58, stk. 1.nr.1 eller 2 samt, at det er sandsynliggjort, at forældrene varigt vil være ud af stand til at varetage omsorgen for barnet. Der fokuseres på, at en adoption vil sikre kontinuitet og stabilitet i barnets opvækst og vil være til gavn for barnet. Der fremgår også, at det kan dreje sig om en plejefamilie, der kan adoptere et plejebarn pga. barnets tilknytning til plejefamilien⁷.

Jævnfør Adoptionsloven § 6 fremgår de processuelle regler om, at et barn, der er fyldt 12 år som udgangspunkt skal give samtykke til adoptionen. Ved et barn

¹ Kapitel 11 § 46 stk.1

² Formålet med håndbogen om Barnets Reform er at formidle viden indenfor relevante temaer i Barnets Reform til sagsbehandlere på børne- og ungeområdet o.a., der arbejder med udsatte børn og unge.

³ Bemærkningerne til lovforslaget, 1. Indledningen; Lov om ændring af adoptionsloven, lov om social service, forældreansvarsloven og lov om retssikkerhed og administration på det sociale område

⁴ Adoptionsloven § 2

⁵ Adoptionsloven § 9 stk. 2

⁶ Adoptionsloven § 9 stk. 3

⁷ Adoptionsloven § 9 stk. 4

under 12 år skal barnets holdning til adoption foreligge, som det er muligt afhængig af barnets modenhed og sagens omstændigheder. Der skal vides muligt tages hensyn til barnets holdning.

I Vejledningen om frigivelse af børn til national adoption⁸ fremgår det, hvad der kan være til barnets bedste, og at det fremgår af en skønsmæssig vurdering af barnets forhold, som skal være grundigt belyst ved udarbejdelsen af en børnefaglig undersøgelse efter serviceloven § 50. Kommunerne Lolland og Stevns anvender Integrated Children's System (ICS) (Socialstyrelsen, 2015), som er en socialfaglig metode, der benyttes i børnefaglige undersøgelser. I ICS kan der anvendes arbejdsredskabet aldersopdelte fokusområder til at afdække barnets udviklingsmæssige behov og forældrekompetencer (Oldrup & Højen-Sørensen, 2014).

Vejledningen til adoptionsloven^{9 10 11 12} giver konkrete forslag til overvejelser og mulige børn, der kan være målgruppen for adoption uden samtykke.

Jævnfør Børnekonventionen (FN, Børnekonventionen, 1989) artikel 20 1.-3. fremgår, at et barn, som er afskåret fra sin familie eller som af hensyn til barnets bedste, ikke kan opvokse i sin familie har ret til en særlig beskyttelse fra statens side, som skal sikre en alternativ omsorg for barnet f.eks. adoption. I Børnekonventionens artikel 21 skal staten sikre, at barnets tarv skal have en afgørende betydning samt i EU charteret om grundlæggende menneskerettigheder artikel 24 stk. 2 (EU) skal offentlige myndigheders handlinger sætte barnets tarv i første række.

Retten til et familieliv er ikke beskyttet i den danske grundlov, men der er beskyttelse i Den Europæiske Menneskerettighedskonvention (EMRK) artikel 8 og i den Europæiske Menneskerettighedsdomstols (EMD) retspraksis om bestemmelsen (Andersen J., 2014, s. 121). Retten til familieliv beskytter således kontakten mellem forældre og barn forholdet.

⁸ Social- og Indenrigsministeriets vejledning nr. 10574 af 17/9 2015, del 3 Adoption uden samtykke

⁹ Social- og Indenrigsministeriets vejledning nr. 10574 af 17/9 2015

¹⁰ 10.2. Adoption uden samtykke af et anbragt barn (§ 9, stk. 3)

¹¹ 10.3. Adoption uden samtykke når barnet har en særlig tilknytning til plejeforældrene (§ 9, stk. 4)

¹² 10.4. Adoption uden samtykke i andre tilfælde (§ 9, stk. 2)

Der er et eksempel på et barn, der blev adopteret uden samtykke i EMD retspraksis, hvor domstolen fremhævede i Case Gnahoré v. France¹³ både barnets interesser og retten til familieliv; *"..that the child develops in a sound environment and that under no circumstances can a parent be entitled under article 8 to have measures taken that would harm the child's health and development." ... "the child's interest for its ties with its family to be maintained, except in cases where the family has proved particularly unfit, since severing those ties means cutting a child off from its roots. It follows the interest of the child dictates that family ties may only be served in very exceptional circumstances and that everything must be done to preserve personal relations and, if and when appropriate, to "rebuild" the family."* (Menneskerettighedsdomstol E., 2000, s. 21)

Et andet eksempel er i Case Aune v. Norway (Menneskerettighedsdomstol D. E., 2010)¹⁴. 6 måneder gammel blev Aunes søn tvangsfjernet, fordi forældrene misbrugte narkotika, og 6 år gammel blev han indstillet til adoption af myndighederne. EMD bemærkede, at en adoption uden samtykke kun skulle tillades i ganske særlige tilfælde. Adoption uden samtykke er en undtagelsesbestemmelse og kan kun gives i særlige tilfælde, da det er en permanent løsning (Adolphsen, 2015, s. 3).

Sammenfatning af den retlige vurdering

Barnets bedste er et centralt begreb både i Serviceloven, Adoptionsloven og Børnekonventionen. I Adoptionsloven, Børnekonventionen og EU charteret fremgår også begrebet barnets tarv, som jeg opfatter synonymt med begrebet barnets bedste. I Serviceloven lægges der vægt på, at barnets bedste er kontinuitet og stabilitet i opvæksten og et trygt omsorgsmiljø med nære og stabile relationer til voksne, og at ved børn eller unge, der er anbragt eller formodes anbragt i flere år, skal der overvejes adoption. I forarbejderne til Adoptionsloven nævnes kontinuitet og stabilitet, og det at barnet bliver et fuldgældigt medlem af en familie. I Adoptionsloven nævnes også kontinuitet og stabilitet i barnets opvækst og barnets tilknytning til plejefamilien som væsentlige faktorer samt at børn, der er fyldt 12 år som udgangspunkt skal give samtykke til adoptionen, og yngre børn skal så vidt muligt høres afhængig af modenhed og sagens omstændigheder.

¹³ 40031/98 §59

¹⁴ 52502/07 §66

Det fremgår af Vejledningen¹⁵, at det er en skønsmæssig vurdering, hvad der er barnets bedste og hvilke forhold, der gør, at der kan iværksættes adoption uden samtykke.

I Børnekonventionen og i EU charteret om grundlæggende menneskerettigheder sættes barnets tarv i første række, og samtidig fremgår der af Den Europæiske Menneskerettighedskonvention retten til et familieliv. I den Europæiske Menneskerettighedsdomstols retspraksis bemærkes, at det kun er i særlige tilfælde, hvor et anbragt barn eller ung kan indstilles til adoption uden samtykke. Jeg vurderer således, at Adoption uden samtykke fortsat vil have en begrænset anvendelse i praksis ud fra, hvad der er barnets bedste.

Problemformulering

Med udgangspunkt i vores beskrevne problemudredning vil vi undersøge hvilke forhold for socialrådgiverne, der har betydning for anvendelsen af adoption uden samtykke i kommunalpraksis i Lolland og Stevns Kommuner, og hvilke modsætninger der er - mellem de politiske intentioner og den kommunale praksis i Lolland og Stevns Kommuner - for anvendelsen af adoption uden samtykke? Hvilke juridiske faktorer kan have indflydelse på anvendelsen af adoption uden samtykke

¹⁵ Social- og Indenrigsministeriets vejledning nr. 10574 af 17/9 2015

Begrebsafklaring

Når vi bruger betegnelsen socialrådgiver i dette projekt, så bruger vi det som begreb for de medarbejdere, der beskæftiger sig med det kommunale myndighedsarbejde inden for børne- og ungeområdet. Betegnelsen refererer således ikke til en bestemt faglig uddannelsesmæssig baggrund, men den funktion der bestrides. Vi opfatter socialrådgiverne som frontmedarbejdere og definerer denne gruppe ud fra Lipskys teorier: *"(Lipsky) definerer frontlinjebureaukratierne som et offentligt service- apparat, som beskæftiger et betydeligt antal frontlinjemedarbejdere med direkte kontakt til borgere, og som sidder inde med et væsentligt element af skønen i udøvelsen af sit arbejde"* (Olsen, Eskeline, & Caswell, 2005, s. 30).

I denne afhandling vil alle ikke myndige personer under 18 år blive betegnet som børn, og vi vil derfor ikke skelne mellem børn og unge.

Metodepræsentation

Vi vil i dette kapitel beskrive vores videnskabsteoretiske udgangspunkt, tilvalg af teorier, og vi vil beskrive og reflektere over på hvilken måde - og hvordan vi har indhentet empiri. Ligeledes vil vi beskrive og reflektere over, hvordan vi vil kvalitetsvurdere vores indsamlede data. I forlængelse af dette vil vi redegøre for vores valg af analysestrategi.

Videnskabsteoretisk udgangspunkt

Vi har i forbindelse med udvælgelsen af afhandlingens videnskabsteoretiske ståsted - haft mange drøftelser og overvejelser samt diskussioner, da vi alle har en forforståelse, som responderer ud fra vores uddannelse og vores faglige virke. Det er vores opfattelse, at vores afhandling omhandler et meget politisk og værdibaseret tema med eksistentielle valg og fravalg. Vi har med udgangspunkt i vores videnskabsteoretiske udgangspunkt - som gruppe ikke en forventning om at afhandlingen kan finde den "fulde" sandhed om temaet, men er mere optaget af at finde meningsforståelser og holdninger i praksis bag begrebet "Adoption uden samtykke" hos socialrådgivere. Dette er medvirkende til, at vi har valgt en moderat udgave af konstruktivismen som videnskabsteoretisk udgangspunkt (Wenneberg, 2000, s. 112-113). I det næste afsnit vil vi nuancere og konkretisere vores valg yderligere.

Socialkonstruktivisme

Inden for socialkonstruktivismen er den epistemologiske tankegang, at virkeligheden er socialt konstrueret og dermed ikke naturligt givet. Socialkonstruktivismens ontologiske perspektiv har i bred forstand gjort denne pointe til sit varemærke, og har henledt videnskaben til at: *"...afsløre, at noget*

som på overfladen opfattes som naturligt eller som resultat af en naturlig udvikling, rent faktisk ikke er det. At der under den naturlige overflade gemmer sig en sindrig social påvirkning, som man umiddelbart ikke kan få øje på” (Wenneberg, 2000, s. 72-73). I forlængelse af dette beskriver Claus Nygaard, ”Konstruktivismen vil på den ene side gerne vise (1) at de opfattelser, som forekommer os ”sande”, ”naturlige” og ”selvfølgelige” ikke er objektive, og at disse ting reelt er sociale konstruktioner. På den anden side vil konstruktivismen (2) gerne kortlægge de sociale mekanismer og den sociale konstruktionsproces, der så gør, at nogle opfattelser spreder sig i et socialt fællesskab og kommer til at virke ”som om” de er objektive og selvfølgelige. Overordnet er målet at problematisere de selvfølgeligheder, der præger den samfundsmæssige organisering, og at vise, at samfundets opfattelser kunne være anderledes” (Nygaard, 2012, s. 36-37). Vores afhandling tager dermed udgangspunkt i, at verden ikke udelukkende kan beskrives objektivt. Vi forventer derfor ikke, at kunne finde sandheden om, hvad der fremmer og hæmmer socialrådgivernes brugen af Adoption uden samtykke. Vi vil derfor medtænke i vores interview og analyse, at alle individer er gensidige afhængige og påvirkelige som sociale individer. I forlængelse heraf anses sproget for en social handling i den forstand, at verden bliver konstrueret, når folk taler med hinanden. Socialkonstruktivister ”...har fokus på den menneskelige interaktion og på deres sociale praksis, og (...) på processer frem for strukturer” (Pedersen & Land, s. 32f).

Vi forudsætter desuden, at forskellige samfund i forskellige perioder og rum indeholder en mangfoldighed af normer, strukturer, institutioner m.m. og at mennesker og sociale konstruktioner skal forstås ind i deres respektive kontekst. Vi har derfor i projektet en opmærksomhed på, og vi medindtænker, socialrådgivernes respektive kontekster både som gruppe og som individ. I og med at vores indhentede empiri er indhentet i to kommuner, er vi opmærksomme på f. eks. demografiske, kulturelle og socio-økonomiske forskelle. I modsætning til den positivistiske opfattelse af virkeligheden - hvor verden er direkte observerbart - vil vi, ud fra den sociale konstruktivistiske tilgang, tage udgangspunkt i at samfundet er foranderligt - og at samfundet konstant konstrueres, produceres og reproducere via sociale processer i et gensidigt afhængighedsforhold.

Metodevalg

Vi vil i den følgende del redegøre for vores valg af metoder. Vi vil her beskrive hvordan, og på hvilken måde, vi har indsamlet empiri og kvalitetssikret vores egen producerede empiri.

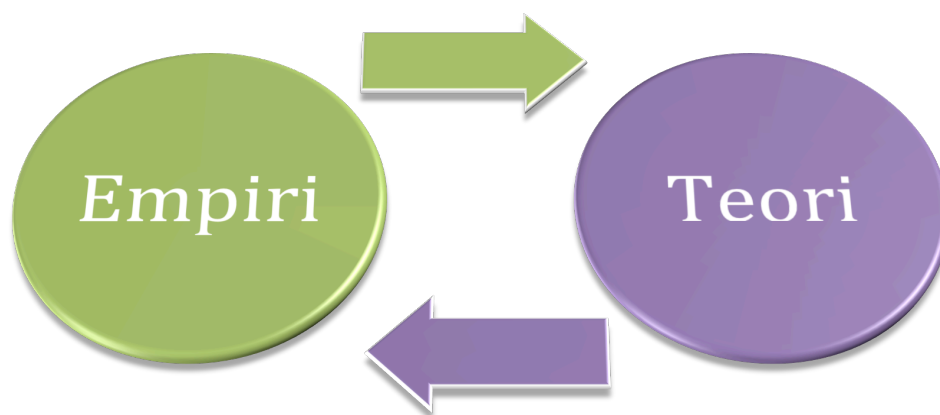
Vi har valgt at lægge os op af Andersens definition af en metode. Andersen beskriver, at en metode omhandler læren om de/den måde, man kan benytte, ved indsamling, bearbejdning og sammenfatning af oplysninger, så resultatet bliver viden. *"Metoden er en systematisk måde, at undersøge virkeligheden på. Vi ønsker at gå på opdagelse i den menneskeskabte verden, og gennem forskellige metoder kan vi forbedre og skærpe denne evne, så vi kan blive i stand til at se årsager bag hændelser, meninger bag handlinger og social/materielle strukturers betydning for individers meninger og handlinger"*. (Andersen, 2009, p. 83)

Eksplorativ og induktiv tilgang

Vores tilgang til afhandlingen udsprang af en nysgerrighed på hvilke forhold i socialrådgivernes arbejde, der har betydning for brugen af adoption uden samtykke kontra de politiske intentioner om øget brug af bestemmelsen. Vi har fra idefasen, af denne afhandling, været meget åbne overfor mange forskelligt rettede hypoteser, forforståelser, perspektiver og holdninger til hvorfor der ikke er sammenhæng mellem praksis og de politiske intentioner. Det har været vigtigt for os, at være åbne overfor andres forståelser og andres måder at forholde sig til adoption uden samtykke. Det har været vigtigt for os, at være åbne overfor vores informanternes opfattelser. På baggrund af dette har vi benyttet os overvejende af den induktive tilgang. Induktion er en måde at forsøge at nå frem til generel viden på, ved at sammenfatte observationer af enkelte hændelser eller fænomener. Vi er opmærksomme på, at der i forbindelse med analyse og empiriindsamlingen pågår en gensidig påvirkningen mellem informanten og interviewer, hvilket vil blive beskrevet senere i afhandlingen.

Vi har ligeledes tilstræbt at have en eksplorativ tilgang, hvilket har haft betydning for den måde vi har gennemført cases og fokusgruppeinterviewene. Det har medført, at vi gennem hele forløbet været undersøgende og udforskende i forbindelse med indsamlingen af empiri.

Fra begyndelsen har vi ikke haft en fast ide om, hvad der ville komme ud af den indsamlede empiri, og vi har været meget åbne og fleksible overfor at tilpasse interviewene til informanternes udsagn og været fleksible i forhold til brugen af teorier. En konsekvens af dette har været, at vi i metodevalg, indsamlingen af data, analysen og teorivalg har cirkuleret i den elaborative erkendelsescirkel.

Figur 2: Grafisk model af en elaborativ erkendelsescirkel, inspireret af Harboe (Harboe, s. 32)

Vi har valgt et teoretisk udgangspunkt, som danner baggrund for den måde vi anskuer vores problemstilling på, i denne afhandling.

Den videnskabsteoretiske kontekst, afhandlingen er skrevet i, har haft væsentlig indflydelse og påvirkning på hele forløbet i afhandlingen samt på udfærdigelsen af opgaven og de konklusioner, der er fremkommet.

Det er centralt og en forudsætning, at vi bevidst til vælger vores videnskabsteoretiske tilgang, da det er de øjne, som vi ser problemstillingen med.

I denne afhandling har vi ud fra vores indsamlede empiri set nogle temaer, som kan forstås ud fra forskellige retninger. Vi har valgt at benytte Lipskys teori om "Street –Level Bureaucracy", da vi har en antagelse om, at denne teoretiske referenceramme kan være anvendelig og give os en forståelse i forhold til vores problemformulering om, hvad der har betydning for socialrådgivernes brug af adoption uden samtykke, og om der er modsætning mellem politiske intentioner og praksis. Vi har valgt at benytte Urie Bronfenbrenner økologiske

udviklingsmodel som en reference i forhold til at forstå og se på socialrådgivernes udtalelser omhandlende barnets bedste, omsorgspersoner m.m. (Socialstyrelsen, 2014, s. 8-10) Det er vores intention, at vi vil nærme os en større forståelse af socialrådgivernes helhedssyn og deres praksisviden.

Valg af empiri

Der er i denne afhandling indsamlet empiri via to fokusgruppeinterviews som tager udgangspunkt i 2 cases. Det ene interview blev foretaget i Lollands Kommune og det andet i Stevns Kommune. Vi har fravalgt at have en kvantitativ tilgang så som et rundsendt spørgeskema, da vi i vores afhandling har fokus på forståelser, meninger og holdninger hos socialrådgiverne. Adoption uden samtykke i Danmark er benyttet i ganske få tilfælde, hvilket også fremgår af Ministeren for børn, ligestilling, integration og sociale forhold Manu Sariens fremsættelsestale den 28. januar 2015 til lovforslag nr. L 121. (Sareen, 2015) Der findes intet eller kun ganske lidt dansk statistisk materiale, der omhandler socialrådgivernes brug af adoption uden samtykke, hvorfor der kun indgår ganske lidt statistisk materialer i denne afhandling.

Fokusgruppeinterview

Vi ønsker med brugen af fokusgruppeinterview at sætte gang i dialogen om anvendelsen af adoption uden samtykke, samtidig med at vi med ønsker at få så mange synspunkter som muligt bragt i spil i en eksplorativ ramme. Vi har valgt ikke at samle socialrådgiverne fra Stevns og Lolland Kommune til et fokusgruppeinterview. Denne beslutning er taget for at give plads til både rådgiverne fra Lolland Kommune, som har erfaring med adoption uden samtykke og rådgiverne fra Stevns Kommune, som ikke har erfaring med brugen. Med dette valg er det vores intension at give plads til det, som har betydning for anvendelsen af adoption uden samtykke.

Inspireret af vignetmetoden havde vi inden interviewene produceret og rundsendt to fiktive praksisnære cases. "Med vignetmetoden kan man undersøge holdninger, som ellers kan være svære at afdække. Ved hjælp af vignetter – det vil sige fiktive cases – kan holdninger og såkaldt tavs viden bringes frem i lyset. (Monrad & Ejrnæs, s. 189-218)"

Den ene case tager udgangspunkt i et nyfødt barn med en dårlig begavet mor. Den anden case tog udgangspunkt i et barn i præpubertet hvor plejefamilien ikke ønskede at adoptere. Dette gjorde vi for at sikre et fælles udgangspunkt for interviewene og ikke alene at tage udgangspunkt i socialrådgivernes aktuelle sager.

Vi anvender i denne afhandling Kvale og Brinkmanns beskrivelse af indholdet i et fokusgruppeinterview. Fokusgruppeinterviews "…er kendetegnet ved en ikke-styrende interviewstil, hvor det først og fremmest går ud på at få mange forskellige

synspunkter frem vedrørende det emne, der er i fokus for gruppen.” (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 170)

Vi har valgt at anvende fokusgruppeinterview metoden. Dette har vi gjort da vi ønsker at tilstræbe brugen af dialog og åben refleksion i gruppen. Vi har ligeledes valgt at interviewe praktikere, som har viden og praksiserfaring i forhold til børne- og unge sagerne i de udvalgte kommuner.

Selve afhandlingen tager afsæt i Stevns og Lolland Kommune tilgang og arbejdsgange til brugen af adoption uden samtykke. Afhandlingen tager derfor ikke stilling til andre kommunes arbejdsgange og tilgange. Vi har som gatekeepere gjort brug af de masterstuderende i gruppen, som er ledere i henholdsvis Stevns og Lolland Kommune.

Planlægning og gennemførsel af fokusgruppeinterviewene

Inden gennemførslen af fokusgruppeinterviewene udsendte vi en interviewguide til informanterne via mail og vi inviterede til interviewet via Outlook. Vi oplevede, at det fik den betydning, at informanterne kom forberedte til interviewet og havde fælles drøftet de medsendte cases. Dialogen under fokusgruppeinterviewet var temastyret via casene og spørgeguiden. Der var stor plads til at informanternes perspektiver og refleksioner. Vi har valgt at forberede informanterne for at skabe rammen for størst mulig dialog i fokusgrupperne.

Interviewene blev afholdt på socialrådgivernes egen arbejdsplads. Dette betød, at vi som interviewere var gæster hos vores informanter. Det medførte også, at vores informanter var på egen banehalvdel og i en, for dem, kendt ramme. Det var vores opfattelse, at det havde en positiv effekt på dialogen og gjorde, at vores informanter virkede åbne og tillidsfulde under interviewet.

Vi prøvede at være opmærksomme under fokusgruppeinterviewet, at alle informanter fik taletid. Vi måtte dog erkende, at det ikke lykkedes til fulde, da nogle af informanterne fik, og tog, mere taletid end andre.

I selve fokusgruppeinterviewet oplevede vi, at informanterne fik en intens dialog med hinanden, hvilket betød, at essensen af begrebet adoption uden samtykke og især hvilke forhold, der havde betydning for socialrådgivernes anvendelse af adoption uden samtykke var i fokus. Dette oplevede vi som en god basis for at nuancere begrebet og medførte, at informanterne kunne udfordre og inspirere hinanden, ved at skulle forklare for hinanden, hvad de hver især mente. Begge interviews, blev udført med udgangspunkt i Kvaes guide til, hvordan man planlægger, gennemfører, transskriberer og ikke mindst analyserer interviewet. Vi vil ikke beskrive dem alle Kvaes punkter, men har brugt hans guide til inspiration og delvis struktur. (Kvale & Brinkmann, 2009, p. 10)

Udvælgelse af informanter

Begge fokusgrupper blev udvalgt til at bestå af 2-3 socialrådgivere samt 1-2 familieplejekonsulenter.

Det er lykkedes at finde informanter med stor erfaring og praksis viden på feltet. Familieplejekonsulenterne er tilvalgt, idet de er i direkte berøring med plejeforældre og børn, som er anbragt i plejefamilier. Vi antager derfor, at familieplejekonsulenterne vil kunne bibringe med en anden viden end socialrådgiverne. Børnesagsbehandlere er tilvalgt, da de hovedsagelig arbejder med børn i aldersgruppen 0 – 14 år og det var vores udgangspunkt, at de havde flest i målgruppen, som kunne komme i berøring med målgruppen for adoption uden samtykke. Da det er vores antagelse, at den aldersgruppe ofte er anbragt i plejefamilier, da denne anbringelsestype kan give adgang til nære og stabile omsorgspersoner.

Dokumentation af fokusgruppeinterviews

Vi optager fokusgruppeinterviewene med digitalkamera. Dette sker for at sikre en høj lyd kvalitet. Vi har erfaring med, at det i forbindelse med transskriberingen kan være svært at adskille stemmerne i lydoptagelsen, hvorfor fokusgruppeinterviewene også bliver videofilmet. Den samlede transskribering vil ikke være vedhæftet, men vil være tilgængelig efter forespørgsel.

Transskribering

Vi ville under interviewene være opmærksomme på at alle informanter fik taletid, samt at udbrede så mange synspunkter som muligt så nuanceret som muligt.

Lydfilerne blev transskriberet fuldstændigt for at sikre fastholdelse af flest mulige synspunkter så objektivt og med så mange facetter som muligt.

I forbindelse med selve transskriberingsprocessen vil vi være opmærksomme på, at der er signifikant forskel på tale- og skriftsprog. Det vil ikke være muligt at transskribere alle emotionelle udtryk, selve stemningen og atmosfæren i den endelige transskription. Der vil i afhandlingen indgå en subjektiv beskrivelse af atmosfære, kropsudtryk m.m. samt informanterne vil blive bedt om at komme med deres subjektive vurdering i forlængelse af interviewet. Vi er derfor opmærksomme på, at der vil være essentiel viden som forsvinder i forbindelse med transskriberingen og som derfor ikke vil være tilgængelig i den videre tolkning af interviewene (Andersen, 2009, p. 189)

I forlængelse af transskriberingen vil vi afspille videomaterialet igen, samtidig med vi vil kontrollere det skrevne. Vi vil således tilstræbe en så autentisk og virkelighedsnær gengivelse som muligt, og vil på den måde forsøge at øge reliabiliteten og validiteten af selve transskriberingen.

Registrering af materiale

Vi har valgt at bruge NVivo til at organisere og systematisere de data som er fremkommet ved fokusgruppeinterviewene.

NVivo har givet os mulighed for på en systematisk måde at kategorisere og organisere det samlede kvalitative og ustrukturerede materiale.

NVIvo har dermed givet bidrag til analysefasen, idet vi kunne anvende vores empiri mere alsidigt. Vi har valgt at lave en række af nedslag i materialer som tager direkte udgangspunkt i problemformuleringen. Registreringen af materialet vil ske i et matrixskema.

Etiske overvejelser i forbindelse med forskning i egen organisation

Med udgangspunkt i Michel Foucaults teori omkring magt, vil der i alle relationer indgå magt (Kirkebæk, 2012, s. 33). Det er ikke muligt at fjerne magt fra en relation. Vi er derfor opmærksomme på, at vi som interviewere formodentlig besidder en magt, og at vi som ledere besidder en formel magt i funktionen som leder. Foucault mener at viden er en komponent til magt, jo mere viden man har om, hvad der er defineret ud fra samfundets idealer, som forståelse, disciplin, værdier mv., jo større magt besidder man over andre mennesker (Kirkebæk, 2012, s. 33)

Vi skal, som det fremstår af ovenstående, som interviewere være opmærksomme på, at vi besidder en magt, som udspringer af vores lederfunktion og vores videns betydning. Det er derfor vigtigt, at vi ikke udnytter den magt, der kommer med lederfunktionen og i vores videnskompetencer. Det er også vigtigt, at vi erkender, at uanset vores forsøg på at arbejde uden om vores magtposition, så vil magt altid være tilstede i en social relation. Ligeledes sidder rådgiverne med en vidensmagt i forhold til deres faglige udgangspunkt og praksiserfaring, som vi som interviewere spørger interesseret og nysgerrigt til.

Vi har derfor valgt at de ledere, som har en direkte ledelsesposition i forhold til deltagerne ikke medvirker ved fokusgruppeinterviewene på deres egen arbejdsplads. Det har i denne forbindelse været væsentligt i informationsbrevet og i indledningen til interviewene at sikre, at informanterne var informeret om, i hvilken grad deres udsagn var fortrolige. Trods vores intentioner om et trygt og åbent dialogfelt erkender vi, at uanset vores forsøg på at arbejde uden om magtpositioner i socialrelationer vil magt altid indgå i en social kontekst. Informanterne er sikret fortrolighed i forhold til omverden og i den endelige afhandling, men den indsamlede viden har været kendt af alle de masterstuderende som har udarbejdet denne afhandling.

Vi er fire deltagere i gruppen, der ansat i forskellige kommuner og indenfor forskellige fagområder. Det er vores antagelse og erfaring, at det giver os mulighed for at løfte os fra vores hverdagspraksis og dermed sætte fokus på "de blinde pletter". Vi er dermed bevidste om de udfordringer som ligger i, at vi sætter fokus på vores eget arbejdsfelt, når vi undersøger vores eget felt. Vi vil i den forbindelse være bevidste om, at vi kan blive begrænset af indforståethed, hvor vi tror, at vi taler om det samme, eller at vi vender "det døde øre" til, såfremt der kommer kritiske røster om lederfunktioner og/eller vores fag. I forhold til at skulle analysere og dermed tolke vores egen praksis, kan det blive

vanskeligt at forholde sig åbent og fordomsfrit. I forbindelse med udarbejdelsen af dette projekt har vi haft mange fælles diskussioner, refleksioner og dialoger. Dette har givet os ny indsigt og erkendelse af egen praksis, så det vi troede var et enkelt projekt har vist sig at indeholde mange facetter.

Validitet, reliabilitet og generaliserbarhed

Vi har valgt at lave casestudier med få deltagere, hvilket betyder at datamængden er for lille til at lave generaliseringer ud fra resultaterne. Der er ved brug af casestudier en række validitetsproblemer (Andersen, 2009, s. 83). Den største udfordring er deres store kontekstafhængighed, hvilket besværliggør reliabilitet af den indsamlede empiri. Vi ønsker med vores brug af casestudier ikke at få generaliseringer, men at få en øget viden om, hvordan der hos socialrådgiverne tænkes om adoption uden samtykke.

Vi ønsker med brug af casestudier og fokusgruppeinterviewene ikke at skabe generaliserbare data, da vores empiri ikke er så opfattende, at der kan dannes generaliseringer.

I denne afhandling vil der blive gennemført to kvalitative fokusgruppeinterviews. Dette betyder at materialet kun i begrænset omfang vil have en tyngde, som gør at det er muligt, at generalisere ud over det praksisfelt, som de respektive informanter indgår i. Deltagerne i udarbejdelse af denne afhandling er bredt sammensat i forhold til ansættelsesforhold, uddannelsesbaggrund m.m. Når vi i vores afhandling nævner fra hvilken kommune informanten kommer fra, er det for at vise, at vi har anvendt vores empiri bredt og dermed anvendt data fra begge kommuner. Det har ikke været hensigten at kommunerne skulle sammenlignes, og at empirien skulle anvendes komparativt.

Etik og juridiske aspekter i afhandlingen

Ophavsret

I ophavsretsloven §70 fremgår det at : *“Den, som fremstiller et fotografisk billede (fotografen), har eneret til at råde over billedet ved at fremstille eksemplarer af det og ved at gøre det tilgængeligt for almenheden, og Stk. 2. Retten til et fotografisk billede varer, indtil 50 år er forløbet efter udgangen af det år, da billedet blev fremstillet* (Folketinget, 2010, s. § 70)

I denne afhandling har vi valgt at benytte grafisk materiale, som er egen produktion. Dette er sket, da det ikke er muligt økonomisk eller praktisk at få skriftligt tilsagn fra de oprindelige producenter.

Vi er, som studerende ved en forskningsinstitution som Ålborg Universitet, underlagt samme regler og love som forskere i gængs forstand i forbindelse med indsamling og anvendelse af datamateriale. (Andersen, 2008, s. 252).

Konsekvensen af dette er, at materialet indsamlet som fokusgruppeinterview er på grænsen til ikke at være at betegne som personfølsomt materiale, idet de indsamlede data ikke umiddelbart kan føres tilbage til informanten, og dermed ikke er omfattet af loven. Da vi kun interviewer en lille gruppe fra Lolland Kommune og en tilsvarende lille gruppe fra Stevns Kommune er det vores vurdering, at det er god etik at behandle materialet ud fra de retningslinjer, som er opstillet for personfølsomt materiale. Det samlede videomateriale er derfor gemt på computere, som er sikret med koder, og der vil ikke, i afhandlingen, indgå en liste med hvilke personer, der har deltaget i fokusgruppeinterviewene. Alle informanterne er informeret om rammerne for deltagelse og har indvilliget i at deltage, og de har givet mundtligt tilsagn til at materialet kan anvendes i afhandlingen. Alle er blevet tilbudt at få en kopi af afhandlingen efter endt eksamen.

Analyse

I det følgende kapitel vil vi qua den indsamlede empiri, de valgte teorier og den opstillede problemformulering, indhente en viden - og nærme os en forståelse af, hvilke forhold som har betydning for socialrådgivernes brug af adoption uden samtykke, samt hvilke modsætninger der er, mellem de politiske intentioner og praksis i Lolland og Stevns Kommuner, i forhold til anvendelsen af adoption uden samtykke?

Vi har valgt at opdele vores analyse i følgende overordnede temaer, hvis tematiske indhold er et udtræk af det, vi oplever er mest fremherskende i ¹⁶ indsamlet empiri:

- De forskellige socialfaglige personers funktion og uddannelse
- Det faglige skøn
- Barndommen kontra "det hele liv"
- Sagsbehandlingstiden
- Betydningen af barnets alder
- Anbringelsesperiodens betydning
- Plejefamiliens velvilje til at adoptere eget plejebarn
- Modsætninger mellem de politiske intentioner og den kommunale praksis

De forskellige socialfaglige personers funktion og uddannelse

Vi kan af fokusgruppeinterviewene se, at der er en tildens til en sammenhæng mellem de interviewedes alder, køn, faglige baggrund og deres praksis erfaring¹⁷. I den indsamlede empiri er der betydelige indikationer af, at de interviewedes baggrund har betydning for, hvad der har betydning for deres villighed til at anvende adoption uden samtykke i deres praksis.

Vi har valgt at benytte Bronfenbrenners økologiske udviklingsmodel¹⁸. Begge kommuner som vi har gennemført fokusgruppeinterviews i, er ICS-kommuner - og således har socialrådgiverne et teoretiske helhedssyn med udgangspunkt i denne model. Modellen giver desuden mulighed for at danne et billede af den kompleksitet, som er en del af socialrådgivernes praksis, samt at barnet jf.

¹⁷ Se en oversigt over informanternes baggrund i Bilag 2: "Informanternes erfaring og uddannelsesbaggrund".

¹⁸ Se Figur 4: Bronfenbrenners Økologiske Udviklingsmodel, inspireret af Kvello, side 46

modellen indgår og påvirkes i mange systemer og at påvirkningen er gensidig over tid.

Med udgangspunkt i Uri Bronfenbrenners teoretiske referenceramme bliver socialrådgiveren påvirket af og påvirker i interaktionen med barnet, forældrene og/eller plejefamilien. Både i Lolland og i Stevns Kommuner er det specielt socialrådgivernes jobmæssige baggrund, der tydelig kan genkendes i deres udtalelser, for eksempel udtaler familieplejekonsulenten: *"Jeg skriver (til socialrådgiverne, red.) når jeg kan komme til det. Der er jo plejefamilier, der sidder og siger "vi vil gerne (adoptere, red.)". Og jeg beskriver. Jeg skriver til rådgiverne at de vil gerne. Problemet er lidt - at når vi har forældre med modstand på. Så kan det jo rent faktisk godt være benzin på bålet, når vi snakker om det her med adoption"* Og lidt senere i samme interview fortsætter samme familieplejekonsulent. *"Jeg ved ikke, hvorfor rådgiver ikke reagerer og handler på det jeg skriver, men det gør de altså ikke.."*

En anden socialrådgiver fra Stevns Kommune, som blev uddannet sommeren 2015, oplyser at hun havde skrevet bacheloropgave om adoption uden samtykke. Hendes udtalelser, som er citeret neden for, oplever vi er præget af, at hun har kendskab til lovgivningen og har intentioner at anvende lovgivningen om adoption uden samtykke: *"men men hvis jeg må komme med et indspark. Det er jo så der jeg nok er sådan meget - jeg ved ikke hvordan man kan sige - hård men men. Men for mig vil det altid 100% være et spørgsmål om, hvad er det der er bedst for barnet. Og så er forældrenes behov altså bare tilsidesat, fordi at det er barnet vi skal passe på og så vidt ikke forældrene. Og i min optik er det ikke en menneskeret at få børn - og det er ikke en menneskeret at være forældre. Og øhm så i en sag som denne her (case 1, red) så tydeligt ses at mor har bare ikke kompetencerne til at drage omsorg for et barn. Så må det være barnet som kommer først 100%."*

Alle socialrådgiverne giver tydeligt udtryk for, at de ønsker at anvende muligheden for adoption uden samtykke. Det er dog tydeligt, at jo større erfaring socialrådgiverne har - jo mere komplekst oplever de anvendelsen af adoption uden samtykke. De oplever, at skønnet bliver svært at gennemføre fagligt velfunderet. Det kan være vores antagelse, at større faglig erfaring og anden viden giver en mere nuanceret praksisviden hos socialrådgiveren, som kan være en hindring i forhold til at skulle træffe en beslutning med indgribende og uforudsigelige konsekvenser for barnet.

Det faglige skøn

Professor Michael Lipsky, er kendt som grundlæggeren af teorien om *Street-Level Bureaucracy*. Lipsky udviklede oprindeligt sin teori i bogen "Street-Level Bureaucracy: Dilemmas of the Individual in Public Services" fra 1980 (Lipsky, 1980). Michael Lipskys teori er, at frontmedarbejdere har en afgørende indflydelse på den offentlige politiks direkte udformning og anvendelse i mødet med borgerne. Lipsky vender den traditionelle opfattelse af det politiske-administrative system på hovedet og kalder frontmedarbejdere for de egentlige politiske beslutningstagere, "policy-maker".

Frontmedarbejdernes arbejdsbetingelser med mange krav og begrænsede ressourcer påvirker i henhold til Lipsky deres adfærd, så der sker en systematisk forvridning af lovgivningens intentioner.

I interviewene er der flere udtalelser som beskriver, at de interviewede oplever - både som enkelt individer og som gruppe - de fire skønsformer som er opstillet af professor Lars Inge Terum. Han sætter fokus på, at der i det socialfaglige arbejde indgår mange faglige skøn, som kan inddeles i fire kategorier; formelt skøn, uformelt skøn, stærke skøn og svage skøn. I dette indgår at lovgivningen kan efterlade et stor eller lille skøn, tydelige eller uklare kriterier (Terum, s. kap. 10).

Figur 3: Skøn i socialt arbejde, Lars Inge Terum

I interviewene bliver begrebet skøn ikke benyttet af socialrådgiverne i de to interviews, begrebet "vurdering" bliver benyttet 2 gange – mens begrebet "tror" bliver anvendt 56 gange. Det er vores tese, at begrebet "tror" er blevet brugt af

de interviewede som alternativ til begrebet "skøn". En af de interviewede fra Lolland udtrykker: *"nu (ved en adoption uden samtykke, red.) sætter vi præg på resten af jeres liv, og vi håber bare, vi gør det rigtige og nogle gange må vi jo kigge på hinanden og sige det gjorde vi ikke, men vi gjorde det vi troede var det rigtige og bedste på det tidspunkt – men jeg kan ikke lade være med at tænke på, at der ligger da altså det der med, at børnene også går rundt med noget uvished. Det må man da sådan lovgivningsmæssigt kunne ændre på, således børn ikke skal gå med den – altså hvis den falder, så skal børn da ikke gå rundt med den uvished."*

Lipsky underbygger dette yderligere ved at beskrive, at frontmedarbejderes skøn skal ske på meget kort tid og som oftest uden adgang til den samlede viden, lige som der i skønnet ofte skal indgå et skøn, som indeholder et skøn om fremtidig udvikling for både barnet og dets biologiske forældre (Lipsky, 1980, s. 107). Dette betyder, at vores interviewede signifikant mange gange omtaler betydningen af begrebet "tid", tid for familierne, tid til at sætte sig ind i en ny proces/lovgivning, eget forbrug af tid og procestiden. En socialrådgiver fra Lolland udtaler: *"jamen - tiden gør det med sådan et barn her vil man jo at ikke kunne gøre jeg mener ikke at vi kan adoptere et barn fra fødslen. Der er nogle dage hvor det skal prøves af. Der er et stort materiale der skal gøres klar. Det skal igennem rigtig mange instanser. Uden at jeg siger at det at det der er skyld i det. Kan jeg godt tænke at det har noget at den skal i børn og unge, Ankestyrelsen, retten og Statsforvaltningen tilbage igen det er en proces der trak 1- 2 år. Og der er det barn i ophold i de 2 år og så det først der man kan sige at der kommer adoption til at finde sted, ikke. Det er en tung proces som jeg husker den."*

Lipskys teori om frontmedarbejderne; dvs. sygeplejersker, lærere, pædagoger, politibetjente og socialrådgivere – beskriver at frontmedarbejderne har en række ensartede adfærdsmønstre, som følge af de strukturelle rammer de arbejder under. Et af de fælles karakteristika for disse strukturelle rammer er, at frontmedarbejderne ofte oplever en kløft mellem de krav, der bliver stillet til dem via lovgivning, og de krav de møder fra deres ledelse og deres klienter sammenholdt med de ressourcer, de som medarbejdere har til rådighed. Lipsky pegede på, at hvis frontmedarbejderne skal undgå en følelse af utilstrækkelighed, griber frontpersonalet til forskellige afværgemekanismer, som har direkte indflydelse på deres arbejde og på den bistand/rådgivning som klienterne modtager. Lipsky påpeger, at disse afværgemekanismer ikke kun har betydning for implementeringen af politiske beslutninger, men også får store konsekvenser for magtforholdet mellem klient og frontmedarbejder. Derudover giver de en forudfattet mening i implementeringen, som medfører en dårligere behandling af de borgere, der har færrest ressourcer. (Lipsky, 1980)

Lipsky fokuserer som nævnt på de strukturelle forhold i arbejdet som forklaring på frontmedarbejdernes ofte ubevidste brug af afværgemekanismer. Søren Winter påpeger i stedet medarbejderens individuelle og arbejdsmæssige præferencer som en forklaring på den variation, der kan være mellem forskellige medarbejderes praksis. (Winther, 2002) (Nielsen & Lehmann, 2008)

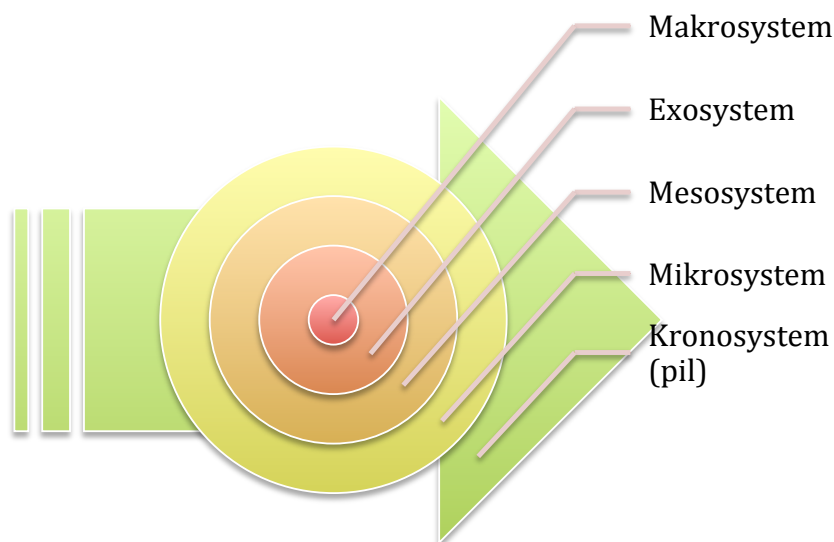
Med udgangspunkt i Lipsky beskrivelse af metoder og mekanismer oplever frontmedarbejderne (Lipsky, 1980) spændet mellem

- Toppen; dvs. lovgivning og politisk pres – og bunden; dvs. klienten.
- Og bureaukrati på den ene side og socialrådgivernes professionelle standarder på den anden.

Lipsky argumenterer for, at dette fører til, at der i handlerummet, hvor frontpersonalet skal foretage et fagligt skøn bliver der udviklet mere eller mindre private praksisser, for at kunne håndtere krydspres og følelsen af utilstrækkelighed.

Barndommen kontra "det hele liv"

Med henvisning til Bronfenbrenner, kan vi se at socialrådgiverne kun sjældent forholder sig til barnets samlede liv – fra "vugge til grav" - og dermed Bronfenbrenners kronosystem. (Kvello, Børn i Risiko, 2013, s. 64).

Figur 4: Bronfenbrenners Økologiske Udviklingsmodel, inspireret af Kvello (Kvello, Børn i Risiko, 2013, s. 64)

Socialrådgiverne forholder sig i fokusgruppeinterviewene gentagende gange til begrebet "tid", men deres brug af ordet er overvejende anvendt i forhold til "barnelivet" altså fra det 0 til det 18 år. I vores empiri ser vi desuden en tendens til, at socialrådgiverne har et individualiseret og objektorienteret fokus på barnet - og at de kun i mindre grad har fokus på de ydre rammer, som gør at barnet er udsat jf. Bronfenbrenners økologiske udviklingsmodel. Dette viser sig ved, at der

er en tendens til at barnet, i socialrådgivernes udtalelser, beskrives som sårbart og med meget få egne ressourcer.

Begge kommuner er ICS-kommuner dermed kunne socialrådgiverne i deres helhedsvurdering medindtænke både beskyttelses- og risikofaktorer for barnet. I vores empiri ser vi, at vores informanter i mindre grad medindtænker beskyttelsesfaktorer, mens de har et større fokus på risikofaktorer. Dette kan vi se i og med at informanterne i større grad sætter fokus på de problematikker, der ligger i skift fra plejefamilie, skift i tilknytning, i procestiden m.m. – mens der i mindre grad sættes fokus på om barnets egne ressourcer i forhold til at kunne danne tilknytning, tåle nye omsorgspersoner, skoleskift m.m.

Det er med udgangspunkt i ovenstående og den indsamlede empiri vores tese, at de interviewede socialrådgivere overvejende i deres skøn tager udgangspunkt i mikro- og til dels mesosystem. Socialrådgiverne har i fokusgruppeinterviewene et markant fokus på ansigt til ansigt interaktioner – altså mikrosystemet. Bronfenbrenners kronosystem sætter fokus på, at der er tre tidslinjer; den personlige tidslinje, en generationstidslinje og en historisk tidslinje. Det er vores oplevelse, at de interviewede overvejende har fokus på den personlige tidslinje som indeholder barndommen, og ikke forholder sig til et helt liv - fra vugge til grav - eller til de to andre tidslinjer i øvrigt. Dette kan blandt flere citater læses af følgende citat: *"Min chef siger jo, ..., at jeg skal tænke anderledes. Jeg skal jo ikke tænke de her 18- 23 år. Som jeg også sagde før jeg skal tænke et liv. Et helt liv. Og det hjælper mig faktisk, når jeg tænker på det et helt liv. Jeg har jo også haft et helt liv efterhånden. Så jeg ved jo også hvor vigtigt det var. At det har været for mig, at jeg har haft min mor eller noget familie, som jeg kunne trække på. Det er det der hjælper mig. Det er det vi gør."* (Lolland)

Der er en klar tendens til, at socialrådgiverne ikke i samme grad oplever en tvangsanbringelse, så indgribende og så ultimativ som adoption uden samtykke. Flere af rådgiverne beskriver desuden - i lighed med ovenstående citat - deres manglende erfaring gør, at det er svært at foretage et relevant fagligt skøn, hvorfor de undlader at afprøve muligheden. En socialrådgiver underbygger dette i en af sine udtalelser: *"... det er indgribende. for det er indgribende."*

Sagsbehandlingstiden

Sagsbehandlingstiden fra start - til at alle instanser har færdigbehandlet sagen - vægtes meget af de interviewede og medtænkes signifikant i deres overvejelser i forhold til, om de vil anvende adoption uden samtykke. De beskriver med forskellige ord, at de i deres brug af adoption uden samtykke medtænker procestidens betydning for specielt plejefamilien - og for de påtænkte børn. En af socialrådgiverne beskriver dette i følgende citat: *"Jeg ville få et frygteligt dilemma, først skal jeg spørge plejefamilien, om de vil adoptere de her to drenge. Hvornår skal jeg fortælle de 2 drenge, så skal jeg faktisk inden den skal i børne- og ungeudvalget, om de kunne tænke sig adoption og de skal ikke bo der hvor de bor"*

og så går der 2 år.” Tidsperspektivet i forhold til sagsgangen har - i henhold til de interviewede - stor betydning for barnets udvikling. Vi er i forbindelse med analysen blevet opmærksom på, at dette er et væsentligt argument for socialrådgiverne - i forhold til ikke at indstille til adoption uden samtykke. Vi oplever ikke den samme bekymring for tidsperspektivet i forhold til tvangsanbringelser, hvor barnet gennem hele anbringelsen - ikke kan føle sig sikker i anbringelsen - og gentagende gang i henhold til lovgivningen, skal udsættes for at sagen tages op i børne- og ungeudvalget og ofte yderligere instanser. (Socialjura, s. kap. 11)

Ud over de eksterne processer skal socialrådgiverne forholde sig til de interne processer på forvaltningsniveau. En socialrådgiver sætter fokus på hendes egne arbejdsganges betydning for, hvornår hun indtænker ”adoption uden samtykke”. Hun siger blandt meget andet følgende: *”... som jeg startede med at lægge ud, så er det jo tidskrævende - så man skal kunne sætte sig ned - og vi har jo ikke nogen rutine i det - og jeg skal jo sætte tid af til det til at lave en tvangsmæssig fremstilling - og jeg ved jo faktisk ikke om forældrene - så jeg skal have fat i dem et eller andet sted - og det kan jo være de går med til en frivillig adoption - og det er jo det der er pinligt - men det er jo tidskrævende - når jeg skal starte den op på de tre drenge - der bor i to forskellige plejefamilier (Lolland).* Den interviewede sætter i ovenstående citat fokus på, at hun oplever i mangel af praksis erfaring, at hun har behov for at en ”procesmanual”, som beskriver hvad hun skal gøre hvornår, hvordan - og i hvilken rækkefølge. Dette stemmer overens med Michael Lipskys teori om, at der ved manglende ressourcer og mange og evt. nye krav sker en forvridning af lovgivningens intentioner, så lovgivningen ikke bliver ført ud i livet af frontmedarbejderen.

Betydningen af barnets alder

Med udgangspunkt i vores interviews kan vi se - at socialrådgivernes udtalelser med hensyn til case 1 - er meget enslydende - og der er ikke væsentlige meningsforskelle i deres udtalelser. Alle informanterne fra både Lolland og Stevns Kommune er enige om, at adoption uden samtykke enten bør overvejes eller decideret bør iværksættes. En socialrådgiver fra Stevns Kommune udtaler: *"... jeg tænker da også, at vi skal blive bedre til at tænke det ind som en mulighed især hos de små. Det skal vi blive meget bedre til end vi hidtil har været - så når vi får en underretning ind fra en læge om at her er en mor som er gravid - og vi får lavet den her forældrekompetence undersøgelse - og den viser at her er det ikke sandsynligt at mor nogen sinde vil kunne være mor - så skal vi selvfølgelig ind og overveje..."* (Stevns, 2015) En sagsbehandler fra Lolland Kommune udtaler: *"Men ift. case 1- der havde jeg i hvert fald tænkt meget - er der her en mor som er varigt ude af stand til at tage omsorg og det her er et lille (tænkepause).... Der ville jeg ikke tvivle på om det skulle bortadopter. Det ville jeg ikke tvivle på. Nej det ville jeg ikke."* (Lolland, 2015) Dette kan med en af Lipskys copingstrategier for frontmedarbejdere beskrives som socialrådgivernes forsøg på at forsimple og forenkle krydspresset på hendes arbejdsområde.¹⁹

I case 1 er barnet endnu uden tilknytning til en primær omsorgsperson. Den biologiske mor i case 1 er permanent uden mulighed for positiv udvikling af forældreoven og så videre. Dette betyder, at socialrådgiveren i højere grad kan have fokus på barnet og dermed opleve skønnet mere enkelt at foretage. Socialrådgiverne udvælger - som beskrevet af Lars Inge Terum og Lipsky - derfor sager til i dette tilfælde - adoption uden samtykke - som fremstår enkle og som er stringente i deres sagsopbygning. Hvorfor - i sager hvor kompleksiteten ikke er stor - vil socialrådgiverne, efter egne udsagn, have lettere ved at tage adoption uden samtykke i anvendelse. I case 1, er der en dårligt begavet mor og et barn, der endnu ikke har en primær omsorgsperson i en netværks- eller plejefamilie. Qua simpliciteten i case 1 er der derfor større mulighed for at træffe afgørelser ud fra et skøn, på trods af at lovgivningen ikke opstiller rammerne for et stærkt formelt skøn, men fordrer at socialrådgiveren træffer et svagt uformelt skøn, se Figur 3: Skøn i socialarbejde, Lars Inge Terum.

¹⁹"Creaming. Confronted with clients than can readily be accommodated street level bureaucrats often choose (or skim off the top) those who seem most likely to succeed in terms of bureaucratic success criteria." (Lipsky, 1980, s. 107)

Betydningen af simpliciteten i sagerne understøttes af en socialrådgiver fra Lolland Kommune, som i fokusgruppeinterviewet udtrykte følgende om hendes overvejelser i forbindelse med børn, som bliver anbragt direkte fra fødegangen. *"Når vi for eksempel har at gøre med en lille bitte baby - som vi tager fra fødegangen. Og så tænker jeg i de sager - hvor vi egentlig godt ved at det er her vi ender - så når vi går ud efter og får en plejefamilie - så bør vi måske allerede der begynde at tænke ind - er det her en sag der på sigt kan blive til en tvangsadoption - og så skal vi allerede der snakke med plejefamilien om det."* (Lolland, 2015) På spørgsmål fra interviewer om *"hvis vi leger, at betingelserne er opfyldt for adoption uden samtykke - siger I så, at med nyfødte ville I ikke have noget imod at indstille til adoption uden samtykke?"* - udtaler en socialrådgiver fra Stevns: *"... der ville jeg ikke betænke mig et øjeblik."* (Stevns, 2015)

Anbringelsesperiodens betydning

I den udleverede case 2 (

Bilag 1.3: Case 2), er der beskrevet en mere kompleks case, hvor barnet har været anbragt i samme plejefamilie i 10 år. Barnet har været anbragt i en længere periode i en velfungerende plejefamilie, plejefamilien siger nej til adoption – men ja til anbringelse til det 23 år. Det er fremherskende, at alle socialrådgiverne i case 2 vægter betydningen af barnets tilknytning i plejefamilien. En socialrådgiver udtaler: *"jeg tænker bare at det er vigtigt med stabiliteten i opvæksten - at den er fast og tilknytningen er der jo. Så hvorfor begynde at flytte hende"* (Lolland, 2015)

Dette kan forstås med udgangspunkt i Bronfenbrenners økologiske udviklingsmodel. Idet vores informanter i interviewene taler med fokus på mikrosystemet - og dette betyder, at rådgiverne alene udviser fokus på "barndommen" og ikke på "et helt liv". Der er ingen af informanterne, der forholder sig til mere end den arena, som selve plejefamilien udgør. De forholder sig dermed ikke til barnets øvrige tilknytninger og relationer til skole, daginstitutioner, venner, netværk m.m.

Adspurgte af interviewer om *"hvad nu hvis hun (barnet, red.) ønsker det? barnet der ønsker det?"* Svarer en af informanterne: *"... jamen det er så noget andet"* og en af de øvrige informanter problematiserer kommentaren med følgende kommentar: *"... jamen spørgsmålet er om en 12 årig kan overskue konsekvenserne af at blive flyttet... altså rent følelsesmæssigt"* Intervieweren udfordrer yderligere med: *"hvem skal så tage beslutningen?"* Den ene informant svarer: *"det syntes jeg da rådgiver skal sammen med en psykolog. For jeg tænker da ikke nødvendigvis at en 12 årig kan overskue de følelsesmæssige konsekvenser af at blive flytte fra en familie, hvor hun har boet de sidste 10 år. De er jo sårbare i forvejen, i forhold til at de er anbragt ik? Det kan de godt være i hvert fald. Så man skal måske passe lidt ekstra godt på dem ik."* Den anden informant svarer: *"Ja, der er heller ikke nogen grund til, at de får flere skrammer end højst nødvendigt. Og den første svarer tilbage: nej det er ikke vores opgave.."* (Stevns, 2015)

I og med at socialrådgiverne fortrinsvis forholder sig til barnets "ansigt til ansigt" tilknytning, det vil sige barnets primære omsorgsperson, jf. Bronfenbrenners model mikrosystemet, kan der mistes et helhedsperspektiv, hvorved barnet lettere kan opfattes som et (hjælpeløst) objekt - modsat en opfattelse af barnet som et handlende subjekt. Vi ser også en tendens til, at socialrådgiverne ikke forholder sig til barnets egne udsagn. Det kan virke som, at socialrådgiverne ikke tillægger barnets udtalelser en selvstændig værdi i sig selv. I ovenstående citat er det tydeligt, at frontmedarbejderne er de direkte "policy maker" i forhold til anvendelsen, udførelsen af lovgivning og ikke mindst lovgivningens intentioner.

I case 2 fremgår det, at alle betingelser for adoption er opfyldt. Sagen er dog kompleks, idet plejefamilien ikke ønsker at adoptere barnet, og der ses ikke noget akut behov for handling i sagen. Socialrådgiverne viger i denne case overvejende tilbage for adoption. Det tolker vi som tegn på, at socialrådgiverne i henhold til Lipsky anvender afværgemekanismer. Socialrådgivernes brug af

afværgemekanismerne har til hensigt at sikre, at socialrådgiverne opnår størst mulig succes og mindst mulig afmagt i deres hverdag. Konsekvensen af dette kan være at de – som det fremgår af ovenstående citat – overser helhedsperspektivet og undgår at forholde sig sagligt og fagligt til anvendelsen af adoption uden samtykke (Nielsen V. L., 2007, s. 127).

Automatisering af service og dermed rutinemæssig sagsbehandling kan være væsentlige afværgemekanismer for socialrådgiverne i forhold til at forholde sig til komplekse børnesager. Case 2 er kompleks, i den forstand, at socialrådgiveren skal forholde sig til et barn, som har en egen mening, barnet har været anbragt i 10 år, pigen er i god udvikling, plejefamilien mister sit arbejde, m.m. Det komplekse betyder, at socialrådgiverne tyer til tommelfingerregler så som; *"tilknytning er dårligt at bryde", "alle skift er dårlige", "der skal være stabilitet i opvæksten", "anbragte børn er sårbare"* og så videre. Disse tommelfingerregler er med til at bekræfte socialrådgiveren i brugen af afværgemekanismerne.

Plejefamiliens velvilje til at adoptere eget plejebarn

I Ankestyrelsens rapport (Ankestyrelsen, Åbenhed i adoptions- og plejeforhold samt plejeforældres motivation for at adoptere deres plejebarn, 2014) er en af konklusionerne, at hver tredje plejefamilie ønsker at adoptere deres plejebarn. Dette understøttes af informanterne i de to interviews. Hvilket fremgår af følgende citat: .. *(plejebarnet, red).. ville formentlig have bedst af at været sted - hvor de høre til. I en familie som bare vil have dem - så er det vel næste lige meget hvor dårlig man er. Så vil man have gavn at været et sted hvor man er elsket og ønsket, ik?* (Lolland, 2015).

I vores indsamlede empiri, er det fremherskende, at socialrådgiverne oplever det fremmede for adoptionen uden samtykke, at det sker i den plejefamilie, hvor barnet allerede er anbragt. Dette er gennemgående for alle de interviewede, hvis barnet har boet i plejefamilien i en længere periode. En socialrådgiver fortæller: *"jeg tror - det er rigtig vigtigt at man aller første gang man snakker med plejefamilien at man siger. Det er altså en mulighed - at det bliver sådan at det er 5 år i får løn for det her og så stiller vi op for adoption. Vi vil gerne have i overvejer - vi vil faktisk gerne have at I allerede nu giver udtryk for - at I gerne vil og så kan der selvfølgelig ske rigtig mange ting i deres liv - og de kan jo ikke love det"* (Lolland, 2015)

En socialrådgiver fortæller, at hun har haft en plejefamilie, hvor hun har adspurgt plejefamilien om, de ønskede at adoptere deres plejebarn. *"Men de to drenge der, der har plejefamilien sagt nej. Og mit dilemma. Er jo, at jeg har det skidt med det, at den her plejefamilie bliver arbejdsløs. Men der er det jo at vi lige skal have fokus væk fra det. De har været anbragt i 8 år..."* (Lolland, 2015)

Et andet eksempel kunne være, at plejefamilie som er godkendt til f. eks. 2 børn + 1 aflastningsbarn efter en adoption kun kan godkendes til 1 barn, hvilket igen kan medføre et væsentligt indtægtstab.

Ovenstående citat og eksempel viser at kompleksiteten i socialrådgivernes skøn har en betydning for, hvorledes de træffer afgørelser og hvordan socialrådgiverne overvejer adoption uden samtykke.

I lighed med Terums skematiske oversigt over skøn (se side 18, Figur 3: Skøn i socialt arbejde, Lars Inge Terum) viser udtalelserne, at den manglende præcisering og det store råderum for skøn gør, at socialrådgiverne selv får mulighed for at skabe en egen praksis. I anden lovgivning - f.eks. om vederlagsfri advokatbistand ved tvangsfjernelser eller begravelseshjælp - er socialrådgiverens rum til skøn indskrænket, hvilket gør, at der på disse områder er en større ensrettethed i sagsbehandlingen – lige som ændringer i lovgivningen anvendes hurtigere i socialrådgivernes praksis.

Det er vores tese, at socialrådgiverne i forbindelse med adoption uden samtykke i overvejende grad ser på barnet som et objekt. Dette viser sig i udtalelse så som: *"det synes jeg er fint, fordi jeg syntes det sikrer barnets bedste (Stevns, 2015)" og " ... jeg synes der skal være fokus på at barnet får en stabil opvækst og kommer i en god trivsel og det må være hovedfokus på det her barn (Stevns, 2015)."*

Modsætninger mellem de politiske intentioner og den kommunale praksis

Michael Lipskys beskriver i sin teori, at forvridning af intentionerne i lovgivning, kan optræde mere eller mindre bevidst hos frontmedarbejderen i deres interaktion med borgerne/klienterne. Dette finder vi, at det i de to fokusgruppeinterview viser sig ved, at socialrådgiverne/frontmedarbejderne giver udtryk for at deres adfærd og interaktion med borgeren kan påvirkes af sympati og antipati, så lovgivernes intentioner systematisk ikke bliver effektueret. Dette begrundet i frontmedarbejdernes arbejdsbetingelser med mange krav og begrænsede ressourcer.

En af socialrådgiverne udtaler: *"Problemet er lidt - at når vi har forældre "med modstand på". Så kan det jo rent faktisk godt være benzin på bålet - når vi snakker om det her med adoption først."* Vi finder, at disse citater fra fokusgruppeinterviewene, viser i henhold til Lipsky at frontmedarbejderne udøver afværgemekanismer for at undgå en følelse af utilstrækkelighed.

Flere af rådgiverne giver også udtryk for, at der ikke er automatiserede procedurer for adoption uden samtykke. *"Men jeg tænker også at kulturmæssigt er vi ikke sporet sådan ind at vi., jeg tænker sådan Danmark generelt altså Sverige og Norge og sådan noget, de er lidt foran på denne her konto i forhold til ja".* Til dette svarer en af de andre socialrådgiver; *"Der kan man sige - der er vi i Danmark lidt anderledes øh skolet - er vi ikke? Er vi ikke de? (Tænkepause)... Vi skal øve os lidt i at tænke adoption ind i det her arbejde, ik altså. Jeg håber jo at*

vores kollegaer - om 10 -15 år - de tænker det måske meget mere naturligt end vi gør. Det er en proces for os alle sammen".

Kritikken af Lipskys teori er, at den er beskrevet med et udgangspunkt i den amerikanske offentlige sektor, som på flere områder adskiller sig fra den danske velfærdsstat. Dette kan bl.a. betyde, at de borgere som frontmedarbejderne interagerer med er "dårligere" specielt økonomisk og sundhedsmæssigt stillet, end hvis det var i en dansk kontekst. Derudover blev teorien udviklet for mere end 30 år siden, hvilket der selvfølgelig også skal tages hensyn til.

Konklusion på den overordnede problemformulering

Som det fremgår af ovenstående analyse, er der forskellige temaer, der har betydning for socialrådgiverne anvendelse af bortadoption uden samtykke. Flere af temaerne kan være udslagsgivende, så der kommer modsætninger mellem de politiske intentioner og den kommunale praksis for anvendelsen af adoption uden samtykke.

Vi har fået øje på følgende temaer i vores interviewmateriale og analyse, som vi konkluderer, der er de væsentligste:

- De forskellige socialfaglige personers funktioner og uddannelse
- Det faglige skøn
- Barndommen kontra "det hele liv"
- Sagsbehandlingstiden
- Betydningen af barnets alder
- Anbringelsesperiodens betydning
- Plejefamiliens velvilje til at adoptere eget plejebarn
- Modsætninger mellem de politiske intentioner og den kommunale praksis

Vi kan konkludere, at de interviewede socialrådgivere giver tydeligt udtryk for, at de ønsker at anvende muligheden for adoption uden samtykke. Det er dog klart, at jo større erfaring socialrådgiverne har - jo mere komplekst oplever de anvendelsen af adoption uden samtykke. De oplever, at skønnet bliver svært at gennemføre fagligt velfunderet. Det er vores konklusion, at der i den indsamlede empiri kan udledes, at en tidsmæssigt længere faglig erfaring og livsviden - i øvrigt - giver en mere nuanceret praksisviden hos socialrådgiveren, som kan være en hindring i forhold til at skulle træffe en beslutning med indgribende og uforudsigelige konsekvenser for barnet.

Deres funktioner har indflydelse på, hvorledes de ser muligheden for at anvende adoption uden samtykke. Vi har fundet i vores empiri at familieplejekonsulenten har fokus på barnet og plejeforældrene mens socialrådgiverne med myndighedsopgaver overvejende har fokus på barnet og biologiske forældre. Det er vores vurdering og formodning, at dette skyldes at dansk lovgivning og internationale konventioner stiller krav om samarbejde inddragelse af biologiske forældre.

Det er gennemgående i begge interview, at socialrådgiverne er opmærksomme på deres skøns betydningen for barnet eller den unge, hvis adoptionen betyder et skift fra en kendt plejefamilie til nye adoptivforældre. Vi finder, at socialrådgiverne er meget opmærksomme på, at de har et stort medansvar for, at der træffes de rigtige beslutninger til barnet eller den unges bedste. Socialrådgiverne i interviewene er også opmærksomme på risikoen for fejlskøn. Her finder vi, at det kan være en overvældende og kompleks opgave for

socialrådgiveren, at tage stilling til, om det vil være bedre for barnet eller den unge set i et helt livsperspektiv, at flytte fra sin nuværende plejefamilie for at blive adopteret.

Vi kan i lighed med Lipsky med udgangspunkt i den indsamlede empiri konkludere, at når socialrådgiverne skal foretage et fagligt skøn – som er så indgribende som adoption uden samtykke – kan socialrådgiveren udvikle mere eller mindre private praksisser for at kunne håndtere krydspres og for at undgå følelsen af utilstrækkelighed. I baggrundsmaterialet til lovforslag L 121 fremgår det, at der er en bred politisk intension om i højere grad at anvende adoption uden samtykke. Vi finder at der er en betydelig modsætning ”politik” og ”virkeligheden”. Dette gør at den demokratiske vedtagne beslutning kun få gange bliver ført ud i virkeligheden.

I interviewene ses der ikke, at socialrådgiverne har modstand eller betænkeligheder ved at skulle anvende reglerne om adoption uden samtykke. Vi finder, at flere af socialrådgiverne er helt på linje med lovgivningens intentioner om at anvende adoption uden samtykke, når det kan sandsynliggøres, at barnets eller den unges forældre vil være varigt ude af stand til at drage omsorg for deres barn.

Vi konkluderer, at socialrådgiverne ikke oplever, at reglerne har stor anvendelighed i de børnesager, som de almindeligvis arbejder med. De interviewede socialrådgivere oplever, at de enten ikke har sager, som er egnede til adoption uden samtykke, eller at de skal lede meget efter egnede sager. Vi finder, at socialrådgiverne oplever muligheden for adoption uden samtykke som mest oplagt og anvendeligt i forhold spædbørn, som anbringes uden samtykke tidligt i deres liv. Socialrådgiverne oplever det også oplagt, at anvende adoption uden samtykke i sager hvor der er tale om børn eller unge, som har været anbragt i plejefamilie i længere tid, og hvor barnets eller den unges plejefamilie ønsker at adoptere barnet eller den unge. Således, at barnet ikke skal udsættes for et skift, i forbindelse med en adoption uden samtykke.

I vores indledende refleksioner havde vi en tese om, at magtbegrebet ville have en markant betydning for socialrådgivernes brug af adoption uden samtykke. Vi har i forbindelse med gennemlæsningen og analysen af det transskriberede materiale konstateret at dette ikke har betydningen for de interviewede socialrådgivere, hvorfor vi har fravalgt at have et særligt fokus på magtperspektivet og den asymmetri, som ligger i myndighedsfunktion i forhold til adoption uden samtykke. Vi er dog fortsat beviste om, at magtbegrebet må have en vis betydning som værende en del af det ikke-bevidste.

I forhold til de juridiske aspekter kan vi konkludere, at det fuldstændige tvungne skift af familie er et meget – hvis ikke det mest – indgribende som myndighederne eller samfundet kan udsætte et barn og dets familie for. I Børnekonventionen og i EU charteret om grundlæggende menneskerettigheder sættes barnets tarv i første række, og samtidig fremgår der af Den Europæiske Menneskerettighedskonvention retten til et familieliv. I den Europæiske Menneskerettighedsdomstols retspraksis bemærkes, at det kun er i særlige tilfælde, hvor et anbragt barn eller ung kan indstilles til adoption uden samtykke. Adoption uden samtykke vil således have en begrænset anvendelse i praksis, ud fra hvad der er barnets bedste. Barnets bedste er et centralt begreb både i Serviceloven, Adoptionsloven og Børnekonventionen. Det fremgår af Social- og Indenrigsministeriets vejledning nr. 10574 af 17/9 2015, at det er en skønsmæssig vurdering, hvad der er barnets bedste og hvilke forhold, der gør, at der kan iværksættes adoption uden samtykke.

Der er ikke i den nye lovgivning eller i høringssvarene taget stilling til, hvordan kommunerne skal behandle sagen imens en sag om adoption uden samtykke behandles. Da samvær skal være ud fra barnets bedste, vil der skulle foretages et skøn. Dette på baggrund af en socialfaglig vurdering om, at det er bedst for barnet og man kan have en intention om, at sagen besluttet med en adoption uden samtykke, såfremt at samværet har været begrænset. Juridisk er området meget komplekst, og ligger ud over hvad socialrådgiverne normalt skal rådgive omkring. Dette gælder blandt andet spørgsmålet om arv

Perspektivering

I Ankestyrelsens rapport fra 2014 fremgår det, at der ikke i kommunerne er udarbejdet interne retningslinjer for adoption uden samtykke. I vores interview af socialrådgiverne i Lolland fremkommer der et ønske om, at få udarbejdet en folder om processen for adoption uden samtykke. Det kunne lette procesarbejdet for den enkelte socialrådgiver, hvis der var udarbejdet et forslag til en sagsproces med forskellige scenarier for valgmuligheder som f.eks. hvis plejefamilien siger ja eller nej til adoption uden samtykke – hvordan kan der så handles. En folder om sagsprocessen for hvilke muligheder, der kan forekomme, kan give et overblik, men det vil ikke kunne give et endelig svar på alle muligheder, der kan forekomme i en sag. Adoption uden samtykke er en kompleks og indgribende indsats, der beror på socialrådgivernes faglige skøn, og som skal igennem mange instanser f.eks. Statsforvaltningen og Ankestyrelsen.

Ved at anvende og implementere Vejledningen til Adoptionsloven vil man fremadrettet kunne sikre, at socialrådgiverne kan få øje på målgruppen af børn og forældre - og dermed bevidst og målrettet arbejde med intentionen for Adoptionsloven vedr. adoption uden samtykke i forbindelse med alle anbringelser.

Begrebet ”barnets bedste” giver oplagt mulighed for at diskutere fagligt og tværfagligt, hvad der er barnets bedste for eksempel barndommen kontra det hele liv. Da det er socialrådgiveren som skal træffe den indledende beslutning om indstilling til adoption uden samtykke, og deres faglige skøn bygger på en forståelse af, hvad barnets bedste er, så kan det være afgørende hvordan begrebet ”barnets bedste” forstås af den enkle socialrådgiver. Det kan således være væsentligt med en løbende debat om, hvad barnets bedste kan være, og det kan være med til at få øje på hvilke børn, der kan indstilles til adoption uden samtykke og samtidig give en sparring til, hvordan opgaven kan håndteres undervejs i sagens forløb både i praksis og med hensyntagen til følelsesmæssige udfordringer både hos barnet, plejefamilie og biologiske forældre.

Vi kan se et udviklingspotentiale i, at der i forbindelse med ansættelsen af plejeforældre, stilles spørgsmål om plejeforældrene på sigt vil være interesseret i at adoptere. Dette ville sikre, at der løbende i en anbringelse vil blive taget stilling til om anbringelse skal indstilles til adoption uden samtykke. Dette ville kunne sikre at børnene, på sigt, kunne blive et fuldgældigt medlem af plejefamilien. Der ligger i den forbindelse nogle udfordringer i at plejeforældre godkendes af Det Sociale Tilsyn mens Adoptivforældre godkendes af Adoptionsnævnet.

Adoption uden samtykke italesættes af socialrådgiverne som en indgribende indsats, der kan medføre mange følelser hos socialrådgiverne. De kan stå i et følelsesmæssigt kaos hos klienter og samtidig også selv være meget berørt af sagen. I interviewene af socialrådgiverne i både Lolland og Stevns kommuner kom der mange følelser frem hos socialrådgiverne om at skulle udrede, hvad barnets bedste er, og at det er en indgribende indsats, som kan være med til at bryde de biologiske bånd mellem barn og forældre. Hvordan kan alle disse følelser håndteres i en travl hverdag? Socialrådgiverne har brug for megen dialog om en sag vedrørende adoption uden samtykke med både ledelsesmæssigt og kollegial opbakning. Der kan også være behov for individuel supervision til den enkelte socialrådgiver for at denne skal kunne håndtere både faglige og følelsesmæssige udfordringer, så længe sagen forløber. Vi er blevet opmærksomme på, at der i forbindelse med indførelsen af lovgivningen om adoption uden samtykke, er kommet mulighed for at modtage vejledning i VISO-regi.

I afhandlingen kunne vi også have interviewet lederne af medarbejderne og således have set på, hvordan ledelsen har arbejdet med lovændringen, der har været et par år undervejs. I interviewene kom der flere bemærkninger om, hvad lederen havde sagt om denne lovgivning, og dermed fremhævede de lederens udtalelser, som værende af betydning for holdningen til lovgivningen. Adoption uden samtykke har lederen omtalt, som værende en positiv indsats, der kan give mening til nogle børn, da disse børn får en familie for livet. Det kunne have været spændende at interviewe lederne om deres holdninger til denne lovændring, og hvordan der er talt med medarbejderne om gældende lovændringen. Hvordan er medarbejderne blevet inddraget i dette arbejde med at tale om lovændringen? Det kan være med at afdække udfordringer og muligheder og dermed hvilken proces, der kan iværksætte initiativer til at få indsatsen adoption uden samtykke ind i socialrådgivernes hverdag.

Adoption uden samtykke skal kun anvendes i særlige tilfælde jævnfør den europæiske menneskerettighedsdomstol, da den griber ind i retten til familieliv. Der er således et dilemma i lovgivningen mellem serviceloven § 68 d, da det skal overvejes om børn, der har været anbragt i en årrække, også skal indstilles til adoption uden samtykke, når den europæiske menneskerettighedsdomstol fremhæver, at der kun kan adopteres uden samtykke i særlige tilfælde. Der er således fortsat nogle lovgivningsmæssige udfordringer, der lægger et stort ansvar på socialrådgivernes faglige skøn til at få øje på hvilke børn, der i særlige tilfælde kan adopteres uden samtykke. På baggrund af ovenstående kunne følgende scenarie tænkes; at Ankestyrelsen fik til opgave at påse at kommunerne havde taget stilling til § 68d i samtlige anbringelser uden samtykke. Som en yderligere opgave kunne Ankestyrelsen få til opgave at anbefale kommunerne at indlede en sag om adoption uden samtykke - i forbindelse med de sager som

rejses i Ankestyrelsen. Dette skulle ske for at sikre et objektivt syn på sagerne, idet de alene forholder sig til sagens materiale og ikke har direkte interaktioner med børn, familier m. fl. – og således kan der sikres en højere grad af neutral sagsbehandling, som ikke er bundet op på sympati og antipati.

I forbindelse med udarbejdelsen af perspektiveringen, har vi måttet konstatere at det er et meget komplekst felt med krav til socialrådgiverne om at skønne, og det kræver at socialrådgiverne er i besiddelse af en stor bred faglighed. Vi kan konstatere, at vi ikke i forbindelse med udarbejdelsen af afhandlingen er kommet tættere på hvilke initiativer, der ville sikre en højere grad af sammenfald mellem de lovgivningsmæssige intentioner og socialrådgivernes anvendelse af adoption uden samtykke. Dette kunne skyldes, at vi i denne afhandling ikke har været inde og undersøge hvilke etiske overvejelser som socialrådgiverne gør sig i deres sagsbehandling af tvangsanbragte børn. Normativt ligger fremmed adoption uden samtykke langt væk fra socialrådgivernes praksis, idet der kun er fokus på barnet og ikke på de biologiske forældres udvikling. Vi kan se de samme tendenser i anvendelsen af forældrepålæg.

Samvær under sagsbehandlingen af adoption uden samtykke – juridisk afsnit - CV

Indledning og problemstilling

I forbindelse med afhandlingen om adoption uden samtykke, er jeg blevet opmærksom på, hvilke sagsbehandlingskrav der stadig skal overholdes samt afgørelser som rådgivere skal træffe, imens sagen om adoption uden samtykke er under behandling i andre instanser. Ved vedtagelsen af Lov nr. 530 af 29/04/2015, (Lov om ændring af adoptionsloven, lov om social service, forældreansvarloven) blev det præciseret, at kommunens opgaver og forpligtigelser vil være de samme, dog er det intentionen bag loven, at sikre anbragte børn mulighed for stabilitet og kontinuitet i deres liv. (Lovguide Social service revideret d. 5/10/15)

Efter en indstilling fra forvaltningen om adoption uden samtykke er sendt til behandling og samtykke i Børn og unge-udvalget²⁰, senere i Ankestyrelse skal rådgiveren stadig behandle sagen som en anbringelse sag. Det medfører blandt andet, at der skal træffes afgørelse om samvær jf. SL § 71²¹, udarbejdes forældrehandleplaner jf. SL § 54 stk. 2²², tages stilling til forældrebetaling jf. bekendtgørelse nr. 712 af 19. juni 2013, tilbyde støtteperson jf SL. § 54 stk. 1, samt skal forældrene inddrages og” barnets vanskeligheder skal så vidt muligt løses i samarbejde med familien og med dennes medvirken” jf. Servicelovens § 46 stk. 3. (socialstyrelsen: Det har du ret til – til forældre, hvis barn skal anbringes eller er anbragt feb. 2014)

Ligeledes fremgår det af Ombudsmanden FOU nr. 1990.253, hvordan forældres retstilling er under en tvangsanbringelse.

Jeg har valgt at have fokus på afgørelser om samvær mellem barnet og forældre samt barnets netværk mens en sag om adoption uden samtykke behandles i Ankestyrelse, Statsforvaltningen, Byretten og Landsretten. Dette da det ud fra min praksiserfaring, ved generelle anbringelsessager, ofte bliver socialrådgivere

²⁰ Lov om Social Service § 74 stk. 1 nr. 13

²¹ *Lov om social service (Serviceloven), jf. lovbekendtgørelse nr. 1053 af 8. september 2015, (som senest ændret ved lovbekendtgørelse nr. 1284 af 17. november 2015.)*

²² *Lov om social service (Serviceloven), jf. lovbekendtgørelse nr. 1053 af 8. september 2015, (som senest ændret ved lovbekendtgørelse nr. 1284 af 17. november 2015.)*

udfordrere på, hvor de skal lægge deres perspektiv på sagen og derved de socialforvaltningsretlige afgørelser som skal indeholde konkrete og individuelle skøn for afgørelsen om samvær. Ofte bliver behandling om samvær et spørgsmål om kontakt bevarende samvær eller/og et relations bevarende samvær. Da der ved adoption uden samtykke ikke er den kommunale myndighed, der træffer afgørelse om samvær såfremt der er træffes afgørelse om adoption uden samtykke, kan det have betydning for, hvilken afgørelse den kommunale forvaltning skal træffer af afgørelse forinden. Dette måske på trods de materielle ændringer der er kommet ved vedtagelsen af loven om adoption uden samtykke, at ophæve, at forældrene ikke må kunne spille en positiv rolle for barnet i forbindelse med samvær samt ophævelse af kravet om kontakt før adoption ved samvær med et adopteres barns oprindelige slægtninge, inkl. forældre. Jeg kan have en hypotese om, at når forvaltningen har indstillet en sag til adoption uden samtykke²³, kan rådgiveren have vanskeligheder ved, at have saglige og faglig skøn i forhold til samvær mellem barnet, forældre og barnets netværk. De skal jf. SL § 68 d²⁴, overveje adoption ved alle anbragte børn og unge, hvor anbringelsen antages at vare i en længere årrække, under hensyn til kontinuitet og stabilitet i barnets opvækst. Ligeledes har kommunen ved en indstilling til adoption vurderet og sandsynliggjort, at barnets forældre vil være varig ude af stand til at tage vare på barnet eller om barnet har opnået en tæt tilknytning til plejeforældrene.

Retsgrundlag og analyse

Jeg har valgt følgende retsgrundlag til beskrivelse og analyse af problemstillingen; Serviceloven kapitel 11 § (Social- & Indenrigsministeriet, Lov om socialservice, 2015), Adoptionsloven (Børne-, Ligestillings-, Integrations-, & Socialministeriet, 2015), Forarbejderne til ændring af adoptionsloven mfl. L121/2014-15 (Børn, ligestilling, integration, & forhold, 2015), Vejledningen til Adoptionsloven (Social- & Indenrigsministeriet, Vejledning om frigivelse af børn til national adoption, nr. 10574 af 17/9 2015, 2015) og vejledning om særlig støtte til børn og unge og deres familier (Vejledning nr. 3 til serviceloven) Jeg har valgt at inddrage vejledningen, vel viden at det ikke er gældende regler, men det kan give et fortolkningsbidrag til loven.

Efter Lov om Social Service § 71 stk. 1-7 skal kommunen træffe afgørelse om samvær mellem et anbragt barn, dets forældre og netværk. Der kan træffes afgørelse om samvær med vilkår, støttet samvær og overvåget samvær. Dog er

²³ Adoptionslovens § 9 stk. 2-4

²⁴ Lov om social service

sidst nævnte en afgørelse, der skal træffes af børn og unge udvalg. Folketingets Ombudsmand har i udtalelse 2012-19 af 29/10/12 udtalt, at såfremt der bliver fastsat mindre samvær end 1 gange månedligt med barnets netværk, er det en afgørelse der skal træffes af børn og unge-udvalget. Der sondres ikke mellem personkredsen men, hvor indgribende afgørelsen er.

I forbindelse med, at der skal træffes afgørelse om samvær, er der både processuelle og materielle regler. De processuelle regler omfatter blandt andet, at barnet fra det fyldte 12. år, plejefamilien og forældre skal høres og inddrages, hvilket er reguleret i servicelovens § 167, stk. 6, forvaltningsloven § 19 samt SL § 167, stk. 2, for den som ikke har del i forældremyndigheden, samt SL § 69 stk. 5. Ligeledes skal der afholdes samtale med barnet jf. SL § 48.

De materielle krav er blandt andet, at afgørelser om samvær skal være til barnets bedste samt skal samværet relateres til formålet med anbringelsen, som skal fremgå af handleplanen jf. SL § 140²⁵.

Under en anbringelse uden for hjemmet, skal der træffes afgørelse om samvær og som udgangspunkt kan der ikke træffe afgørelse om samvær mindre end én gang om måneden. Det fremgår af vejledningen²⁶, at der skal lægges vægt på, at barnet får mulighed på sigt, at skabe eller bevarer nære relationer til forældrene. Ligeledes fremgår det af Barnets reform, at samværet skal tage udgangspunkt i barnets behov for, at have kontakt til sine forældre og netværk. Der er lagt vægt på, at det er barnet som **har ret** til samværet.

Det fremgår videre i vejledningen²⁷, at det er hensynet til barnet, der skal tillægges vægt mere end forældrenes interesser og ønske for samvær og kontakt. Såfremt der er konflikt mellem forældrenes/netværkets og barnets interesse, er det, hvad der er bedst for barnet, der vejer tungest. Såfremt der træffes afgørelse, som ikke følger barnets holdning, skal det klart fremgå i afgørelsen.

Det fremgår ligeledes af vejledningen, at det påhviler kommune, at kontakten/forbindelsen mellem barnet og dennes forældre holdes vedlige. Det præciseres, at kommunen har en aktiv forpligtelse til, at sikre dette også over den der ikke har del i forældremyndigheden. *"Denne aktive forpligtelse for kommunen vil især få betydning, når det drejer sig om svage forældre. Hvis der er en ustabil kontakt, kan kommunen bede en støtteperson efter servicelovens § 54 om at støtte forældrene i at opretholde kontakten eller ved, at man hjælper forældrene med transporten til anbringelsesstedet. Det er også muligt at se på, om der er*

²⁵ Vejledning nr. 9007 kap.22

²⁶ Vejledning nr. 9007 kap. 22

²⁷ Vejledning nr. 9007 kap. 22

personer i netværket, der kan støtte forældrene i at opretholde kontakten" (pkt. 584).

I forhold til hvem der kan være målgruppe for en adoption uden samtykke, fremgår det af lovforslaget, at det kan være forældre med dårlig begavelse, psykiske diagnoser o. lign., hvilket kan tolkes som svage forældre.

Barnets netværk er ikke part i sagen og har ikke selvstændig krav på samvær. Såfremt barnets netværk anmoder om samvær, skal kommunen undersøge om det er til barnets bedste. Da netværket ikke har partstatus medfører det, at der ikke skal gives skriftlig afgørelse samt har netværket ikke klageadgang til Ankestyrelsen.

Ankestyrelsen har i princip afgørelse 57-15 præciseret at en forældremyndigheds nye kone har ret til samvær med et anbragt barn "Bestemmelsen fastslår desuden, at der ved tilrettelæggelsen af samværet skal lægges vægt på, at barnet eller den unge også på længere sigt har mulighed for at skabe eller bevare være relationer".

(Ankestyrelsen princip afgørelse 57-15)

Da en principafgørelse er en bindende retskilde, som kommunerne, skal anvende ved afgørelser i tilsvarende sager, vil denne afgørelse medvirke til, at kommunen skal forholde sig bredt til barnets netværk samt "nye" i barnets netværk.

I forarbejderne til Adoptionsloven L121/2014-15 om adoption uden samtykke, forholder man sig til samvær efter en adoption uden samtykke. I svaret mener ministeren, at man har fundet en balance i spørgsmålet. Såfremt barnet har haft samvær med forældrene nogle gange om året af få timer, kunne det være relevant at fastsætte et samvær efter en adoption jf. Forældreansvarslovens § 20a.

Sammenfatning

Ud fra ovenstående er det klart, at kommunen aktiv skal medvirke til, at barnet skal kunne bevare eller skabe relationer til sine forældre og netværk. Dette til trods for, at ved en indstilling til adoption uden samtykke, er der foretaget en sandsynliggørelse af forældrenes omsorgsevne/kompetence, som meget begrænset. Der er ikke i den nye lovgivning eller i høringssvarene taget stilling til, hvordan kommunerne skal behandle sagen om samvær, imens en sag om adoption uden samtykke behandles.

Da samvær skal være ud fra barnets bedste, vil der skulle foretages et skøn. Det kan tænkes, at da den enkelte rådgiver har vurderet, at forældrene ikke kan varetage omsorgen for barnet, vil man vurdere, om der er grundlag for, at afbryde samværet²⁸ mellem barnet og forældre/netværk og måske med henvisning til, at der er indstillet til adoption uden samtykke. Ligeledes kan socialrådgiverne, ved en adoption uden samtykke, hvor barnet har fået en stærk tilknytning til plejefamilien²⁹, måske lægge mere vægt på plejefamiliens holdning end forældrenes ønske for samvær. Da afgørelse om overvåget samvær og afbrydelse af samværet er meget indgribende overfor forældrene, skal det overvejes om støttet samvær eller samvær med vilkår kan være tilstrækkelige³⁰. Det kan sammenfattes, at socialrådgiverne skal have både barnet, forældre, barnets netværk og eventuelt plejefamiliens perspektiver inde i vurderingen og vægtning, når der skal træffes afgørelser om samvær.

²⁸ Service lovens § 72 stk. 3,

²⁹ Adoptionslovens § 9 stk.4

³⁰ <https://ast.dk/born-familie/sager-om-born-og-unge/ret-til-samvaer-og-kontakt/et-barn-eller-ung-kan-have-overvaaget-samvaer-med-deres-foraeldre>

Arvespørgsmålets indflydelse på adoption - juridisk afsnit - JCL

Indledning og præsentation af juridisk vinkel:

I arbejdet med vores projekt har vi set på, hvilke faktorer, der har indflydelse på socialrådgivernes muligheder for at anvende reglerne om adoption uden samtykke. I vores fokusinterview fortæller flere af socialrådgiverne, at plejefamilier som ellers var parate til at adoptere deres plegebarn, alligevel ikke ønskede det, når plejefamilien blev opmærksom på, at det adopterede barn blev sidestillet med deres biologiske barn/ børn i forhold til arv.

Som en del af vores projekt lavede vi fokusinterview med socialrådgivere fra Lolland, hvor man har foretaget en af de få adoptioner uden samtykke, der er lavet i Danmark. Der er i Lolland Kommune fokus på mulighederne for at foretage adoption uden samtykke, men i vores empiri gives eksempler på, at man ikke anvender reglen, fordi plejefamilien ikke ønsker at adoptere deres plegebarn, når de bliver opmærksomme på forholdet omkring arv.

Jeg vil belyse, hvilken betydning arveloven har for en plejefamilies stillingtagen til adoption af deres plegebarn. Det er min opfattelse, at problematikken er mindre interessant i forhold til barnløse adoptanter, hvor der ikke er egne biologiske børn og spørgsmålet om arv derfor er mere enkelt. Jeg vil derfor ikke komme nærmere ind på denne problemstilling.

Det er min antagelse, at spørgsmålet om arv nok ikke er noget, der bliver drøftet eller skænket mange tanker, i de fleste familier, i hverdagen. Videre er det min antagelse, at det kan være, at arvespørgsmålet er noget som der ikke bliver talt åbent om i en familie. Alligevel kan der i spørgsmålet om arv være uudtalte forventninger hos arvingerne. Arveforholdene kan være enkle eller komplekse alt efter familieforhold, antallet af arvinger og arvens størrelse.

En socialrådgiver fra Lolland fortæller: *"Men vi har også den her med det individuelle, hvilken tilknytning har de til plejefamilien"* og hvilken plejefamilie skal have dem og skal de overdrages til adoption og skal plejefamilien være en del af det og *"..... Jeg tror det er meget sådan individuelt. Hvornår er det at man vurderer noget ikke. Fordi der er jo arv og det er alting. Det er jo ens egne børn, der skal synes det er okay. At man får et barn mere"*.

En familieplejekonsulent fortæller videre: *"Jeg har spurgt en om de var interesseret i at blive adoptanter. Hun har været der altid. Så hun er 14 (år) i dag. Det er så et par år siden jeg spurgte og øh det var de. Egentlig var de, men de var de ikke alligevel fordi det var noget med arv. De havde to børn, men det er en plejefamilie som altid vil tage sig af hende. Hun vil altid kunne være der, men plejefamilien kunne ikke adoptere hende, fordi det synes de var forkert."*

Interviewer: *"I forhold til deres egne børn..?"*

Famileplejekonsulent. : *Ja og hvis man siger okay så kan man lave særeje, men det er jo heller ikke..så er det jo heller ikke okay vel? Så er det jo heller ikke en adoption vel".* Interviewer: *"Du er vores barn, men kun til dels."*

Retsgrundlag:

Ifølge [arvelovens § 4](#) begrundes adoption samme arveretlige stilling som virkeligt slægtskab. Et adoptivbarn og dets livsarvinger arver og arves af adoptanten og dennes slægt som adoptantens livsarvinger i øvrigt, medmindre andet følger af reglerne i adoptionslovgivningen. Det betyder, som tidligere nævnt, at et plejebarn der bliver adopteret af en plejefamilie, bliver ligestillet i forhold til arv med plejefamiliens øvrige børn. Siden en ændring i adoptionsloven d. 30. september 1972 har det ikke været muligt, at adoptivbarnet kan forbeholde sig arvet efter sin biologiske familie. De undtagelser der er i forhold til adoptionslovgivningen refererer således til adoptioner foretaget før 1972 og er derfor ikke relevant i dette projekts sammenhæng. (www.retsinformation.dk). En arvelader som er enten gift eller har børn (livsarvinger) har ikke mulighed for at disponere fuldstændigt frit over hele sin formue. Ifølge arvelovens § 5 om tvangsarv er ægtefælle og børn sikret en fjerdedel af arven. Et testamente som tilsidesætter reglerne tvangsarv er således ikke gyldigt. Det er dog muligt at begrænse en enkelt livsarvings arv til maksimum 1 million kroner jf. arvelovens § 5 stk. 2.

Arveloven er senest revideret i 2006 udfra Lovforslag nr. L 100, som indeholdt forslag til en ny arvelov, som havde formål at tilpasse arveloven til nutidens familiemønstre. Lovforslaget indebar blandt andet, at arvelader ville få større frihed til at disponere over sin formue ved testamente. Den andel af ægtefællens og livsarvingernes arvet, som ikke kan fratages dem ved testamente (den såkaldte tvangsarv), blev foreslået nedsat fra halvdelen til en fjerdedel af den legale arvelod. Endvidere blev det foreslået, at der indføres en adgang for arvelader til at begrænse en livsarvings tvangsarv til 1 mio. kr. Dette indebærer, at det bl.a. ville blive lettere at ligestille sammenbragte børn i arveretlig henseende.

Redegørelse og analyse:

Arveloven hører under familieret, der regulerer pligter og rettigheder inden for familieområdet såsom ægteskab, arvet, børn, adoption, værgemål, umyndiggørelse og børne- og ægtefællebidrag. I arveloven er der tale om materielle regler, der regulerer forholdet mellem mennesker. Udgangspunktet i arvelovens § 1 er, at en arveladers nærmeste slægtsarvinger er dennes børn, og at børnene arver lige. Som tidligere nævnt sidestilles adopterede børn med evt. biologiske børn. Dermed kan en plejefamilies beslutning om at adoptere et plejebarn få konsekvenser, som de ikke havde medtænkt i første omgang.

På grund arvelovens § 5 om tvangsarv er det ikke muligt via et testamente, at gøre adopterede børn fuldstændig børn arveløse. Det er dog muligt for arvelader, via testamente, at begrænse arven til det adopterede barn. Det vil sige, at arveloven åbner mulighed for, at arvelader via et testamente, kan gøre forskel på størrelsen af arven til de forskellige livsarvinger og hermed begunstige nogle af sine børn.

Der er som tidligere nævnt også mulighed for at begrænse en enkelt livsarvings arv til 1 million kroner jf. arvelovens § 5 stk. 2. Jeg vurderer dog, at denne regel nok henvender sig mest til særlig velhavende familier, og derfor antager jeg, at reglen ikke er særlig relevant for den gennemsnitlige plejefamilie, men der kan selvfølgelig være tilfælde, hvor reglen er relevant.

Sammenfatning:

Spørgsmålet om arv er et af de forhold, som en plejefamilie ville skulle forholde sig til ved en adoption af et plejebarn. Når en plejefamilie vælger at adoptere deres plejebarn, vil barnet altid skulle begunstiges i forhold til arv. På grund af reglen om tvangsarv er det ikke muligt, at gøre et adopteret barn arveløst.

I nogle plejefamilier kan arveforholdet være nemt, at tage stilling til, hvis der f.eks. ikke er det store at arve, eller plejefamilien ikke har biologiske børn. I andre familier kan spørgsmålet være mere komplekst og som vores empiri viser, være årsagen til, at plejefamilien ikke ønsker at adoptere deres plejebarn.

Det vil derfor være væsentligt, at plejefamilien rådgives om ovenstående forhold omkring arv, hvis der skal tages stilling til adoption af et plejebarn. Rådgivningen bør indbefatte vejledning om, at man bør gå til advokat, hvis man har behov for en detaljeret vejledning eventuelt med hensyn til at oprette et testamente. Der findes ikke retningslinjer for, hvem der skal dække plejefamiliens udgift til advokat.

Litteraturliste

- Adolphsen, C. (2015). Tvangsadoption af anbragte børn. *Ugeskrift for Retsvæsen* 2015B.450, s. 1-9.
- Anders Christensen. (20. 08 2013). *www.denstoredanske.dk*. Hentede 25. 09 2015 fra *www.denstoredanske.dk*:
http://www.denstoredanske.dk/Samfund,_jura_og_politik/Jura/Familieret/adoption
- Andersen, I. (2009). Den Skindbarlige Sandhed - vidensproduktion inden for samfundsvidenskaberne. In I. Andersen, *Den Skindbarlige Sandhed* (4 ed., pp. 83, 119, 189). Frederiksberg C: Samfundslitteratur.
- Andersen, J. (2014). *Socialforvaltningsret*. København: Nyt juridisk forlag.
- Ankestyrelsen. (30. November 2015). *Anbringelsesstatistik 2014*. Hentede 3. December 2015 fra Ankestyrelsen:
http://ast.dk/publikationer/anbringelsesstatistik-2014-faerre-anbragte-born-og-unge-i-2014?utm_source=Nyhedsbreve+fra+Ankestyrelsen+og+n%C3%A6vn&utm_campaign=826a0d61ee-30112015statistik11_30_2015&utm_medium=email&utm_term=0_4e0ab5b926-826a0d61ee-83691469
- Ankestyrelsen. (2011). *Ankestyrelsens undersøgelse af adoption uden samtykke*. København: Ankestyrelsen.
- Ankestyrelsen. (2014). *Åbenhed i adoptions- og plejeforhold samt plejeforældres motivation for at adoptere deres plejebarn*. København: Ankestyrelsen .
- Børn, M. f., ligestilling, integration, & forhold, s. (28. Januar 2015). *L121/2014-15 - Forslag til Lov om ændring af adoptionsloven, lov om social service, forældreansvarsloven og lov om retssikkerhed og administration på det sociale område*. Hentede 22. November 2015 fra Retsinformation:
<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=167630>
- Børne-, Ligestillings-, Integrations-, & Socialministeriet. (29. April 2015). *Adoptionsloven - lov 530 af 29/4 2015 gældende pr. 1/10 2015* . Hentede 29. November 2015 fra Socialjura:
<http://www.socialjura.dk/love/adoptionslov/#c6353>
- Christoffersen, M. N., Hammen, I., Andersen, K. R., & Jeldtoft, N. (2007). *Adoption som indsats - en systematisk gennemgang af udenlandske erfaringer*. (M. N. Christoffersen, I. Hammen, K. R. Andersen, & N. Jeldtoft, Red.) Hentede 11. 11 2015 fra SFI:
http://www.sfi.dk/Files/Filer/SFI/Pdf/Rapporter/2007/0732-Adoption_som_indsats.pdf
- Christoffersen, M. N., Hammen, I., Andersen, K. R., & Jeldtoft, N. (2007). *Adoption som indsats*. København: SFI.

- EU. (u.d.). *EU charter om grundlæggende rettigheder*. Hentede 22. December 2015 fra http://www.europarl.europa.eu/charter/pdf/text_da.pdf
- FN. (20. November 1989). *Børnekonventionen*. Hentede 29. November 2015 fra Bekendtgørelse af FN-konvention af 20. november 1989 om Barnets Rettigheder (* 1): <https://www.retsinformation.dk/forms/r0710.aspx?id=60837>
- FN. (1950). *Den europæiske menneskerettighedskonvention*. Hentede 13. December 2015 fra Den europæiske menneskerettighedskonvention: http://menneskeret.dk/files/media/dokumenter/om_os/om_menneskerettigheder_diverse/den_europaeiske_menneskerettighedskonvention.pdf
- FN. (5. 7 1991). *FN-konvention om Barnets Rettigheder*. Hentede 3. 1 2016 fra <https://www.retsinformation.dk/forms/r0710.aspx?id=60837>
- Folketinget (bilag til lov). (1. 10 2015). *ft.dk*. Hentede 14. 10 2015 fra <http://www.ft.dk/samling/20141/lovforslag/L121/bilag.htm#dok>
- Folketinget. (27. 02 2010). *Bekendtgørelse af lov om ophavsret*. Hentede 15. 12 12 fra Retsinformation.dk: <https://www.retsinformation.dk/forms/r0710.aspx?id=164796>
- Folketinget. (2015). *ft.dk*. Hentede 13. 11 2015 fra ft.dk: <http://www.ft.dk/samling/20141/lovforslag/l121/bilag/1/1490464.pdf>
- Folketinget. (12. 01 2015). *Ft.dk*. Hentede 13. 10 2015 fra Folketinget.dk: <http://www.ft.dk/samling/20141/lovforslag/l121/bilag/1/1490463.pdf>
- Grønberg, A. J. (17. 12 2015). <http://www.themis.dk>. Hentede 3. 1 2016 fra Synopsis: <http://www.themis.dk/synopsis/index.asp?hoveddramme=/synopsis/docs/adoption.html>
- Harboe, T. Kvalitative og kvantitative metoder. I T. Harboe, *Indføring i samfundsvidenskabelig metode*.
- Kirkebæk, B. (2012). I B. Kirkebæk, *Almagt og magt - specialpædagogikkens holdninger, handlinger og dilemmaer*. Akademisk Forlag.
- Kristensen, F. B. (8. 10 2014). Regeringen vil gøre det lettere at tvangsadoptere. *Kristeligt Dagblad, Etik.dk*.
- Kvale, & Brinkmann. (2009). I *Interview - introduktion til et håndværk*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Kvello, Ø. (2013). I Ø. Kvello, *Børn i Risiko*. Frederiksberg: Samfundslitteratur.
- Kvello, Ø. (2013). Indledning. I K. Kildedal, *Børn i Risiko*. Frederiksberg C: Samfundslitteratur.
- Lipsky, M. (1980). Dilemmas of the Individual in Public Service. I M. Lipsky, *Street-Level Bureaucracy*. York: Russel Sage Foundation.
- Lolland. (2015). Interview af socialrådgivere fra Lolland Kommune.

- Menneskerettighedsdomstol, D. E. (28. October 2010). *HUDOC*. Hentede 13. December 2015 fra European Court of Human Rights: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-101499>
- Menneskerettighedsdomstol, E. (19. September 2000). *HUDOC*. Hentede 13. December 2015 fra European Court of Human Right: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58802>
- Monrad, M., & Ejrnæs, M. Vignetmetoden, Sociologisk metode og redskab til faglig udvikling. I M. Monrad, & M. Ejrnæs, *Vignetmetoden, Sociologisk metode og redskab til faglig udvikling*.
- Nielsen, S. C., & Lehmann, V. (2008). I S. C. Nielsen, & V. Lehmann, *Implementering af politik*. Academica.
- Nielsen, V. L. (2007). Indbydelses til dans omkring markarbejderadfærdsbegrebet. I V. L. Nielsen, & N. Ploug, *Når politik bliver til virkelighed*. København: SFI.
- Nygaard, C. (2012). Introduktion til samfundsvidenskabelige analysemetoder. I C. Nygaard, & C. Nygaard (Red.), *Samfundsvidenskabelige analysemetoder* (2. udgave 2. oplag udg.). Frederiksberg: Samfundslitteratur.
- Oldrup, H., & Højen-Sørensen, A.-K. (2014). *De aldersopdelte fokusområdet i ICS - Kvalificering af den socialfaglige metode*. København: SFI- Det nationale forskningscenter for velfærd.
- Olsen, S. P., Eskeline, L., & Caswell, D. (2005). *Faglighed i Socialt arbejde som forskningsgenstand*. AKF. AFK.
- Pedersen, K. B., & Land, B. Fokus på den menneskelige interaktion. I K. B. Pedersen, B. Land, & K. B. Lise Drewes Nielsen (Red.), *Kvalitative metoder: fra metateori til markarbejde*. Frederiksberg: Roskilde Universitetsforlag.
- Sareen, M. (28. 01 2015). *Folketinget*. Hentede 14. 10 2015 fra ft.dk: http://www.ft.dk/Rlpdf/samling/20141/lovforslag/L121/20141_L121_f_remsaettelsestale.pdf
- Servicestyrelsen. (2011). *Håndbog om barnets reform*. Odense: Servicestyrelsen.
- Social-, & Indenrigsministeriet. (17. November 2015). *Lov om socialservice*. Hentede 29. November 2015 fra Retsinformation: <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=175036>
- Social-, & Indenrigsministeriet. (17. September 2015). *Vejledning om frigivelse af børn til national adoption, nr. 10574 af 17/9 2015*. Hentede 29. November 2015 fra Socialjura: <http://www.socialjura.dk/content-storage/regler/2015/vejl-10574-af-179-2015/>
- Socialjura. (u.d.). *Socialjura*. Hentede 5. 12 2015 fra Socialjura: <http://www.socialjura.dk/content-storage/love/love/servicelov/#c28771>
- Socialjura.dk. (u.d.). *Socialjura*. Hentede 25. 09 2015 fra Socialjura: <http://www.socialjura.dk/love/adoptionslov/menu/all/love/>

- Socialstyrelsen. (2014). *Baggrund og principper for ICS*. Hentede 05. 12 2015 fra Socialstyrelsen.dk:
<http://socialstyrelsen.dk/udgivelser/barnets-velfaerd-i-centrum-ics-handbog>
- Socialstyrelsen. (27. April 2015). <http://socialstyrelsen.dk/tvaergaende-omrader/sagsbehandling-born-og-unge/ics/materialer-og-redskaber>. Hentede 13. December 2015 fra Socialstyrelsen:
<http://socialstyrelsen.dk/tvaergaende-omrader/sagsbehandling-born-og-unge/ics/materialer-og-redskaber>
- Socialstyrelsen. (10 2015). <http://socialstyrelsen.dk/udgivelser/adoption-uden-samtykke-til-sagsbehandlere>. Hentede 10 2015 fra Adoption uden samtykke - et vejlednings- og inspirationsmateriale til sagsbehandlere: Adoption uden samtykke - et vejlednings- og inspirationsmateriale til sagsbehandlere
- Stevns. (10 2015). Interview af socialrådgivere fra Stevns Kommune.
- Terum, L. I. Sosialarbeideren som portvakt. I L. I. Terum, *Portvakt i velferdsstaten - om skjønn i sosialtjenesten*. Oslo.
- Wenneberg, S. B. (2000). Socialkonstruktivisme- positioner, problemer og perspektiver. I S. B. Wenneberg, *Socialkonstruktivisme- positioner, problemer og perspektiver*. Frederiksberg: Samfundlitteratur.
- Winther, S. C. (2002). *SFI*. Hentede 8. 11 2015 fra SFI:
<http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.197.6703&rep=rep1&type=pdf>

Kilder til

Barnets bedste ved adoption uden samtykke - Juridisk afsnit – GJT

Retskilder

- Børn, M. f., ligestilling, integration, & forhold, s. (2015, Januar 28). *L121/2014-15 - Forslag til Lov om ændring af adoptionsloven, lov om social service, forældreansvarsloven og lov om retssikkerhed og administration på det sociale område*. Retrieved November 22, 2015, from Retsinformation: <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=167630>
- EU. (n.d.). *EU charter om grundlæggende rettigheder*. Retrieved December 22, 2015, from http://www.europarl.europa.eu/charter/pdf/text_da.pdf
- FN. (1989, November 20). *Børnekonventionen*. Retrieved November 29, 2015, from Bekendtgørelse af FN-konvention af 20. november 1989 om Barnets Rettigheder (* 1): <https://www.retsinformation.dk/forms/r0710.aspx?id=60837>
- FN. (1950). *Den europæiske menneskerettighedskonvention*. Retrieved December 13, 2015, from Den europæiske menneskerettighedskonvention: http://menneskeret.dk/files/media/dokumenter/om_os/om_menneskerettigheder_diverse/den_europaeiske_menneskerettighedskonvention.pdf
- FN. (1991, 7 5). *FN-konvention om Barnets Rettigheder*. Retrieved 13, 2016, from <https://www.retsinformation.dk/forms/r0710.aspx?id=60837>
- De samlede dokumenter som indgår i sagsgangen af L 121 samling 2014/2015 1. Samling (Folketinget, 2015)

Andre Kilder

- Ankestyrelsen. (2011). *Ankestyrelsens undersøgelse af adoption uden samtykke*. København: Ankestyrelsen.
- Grønberg, A. J. (2015, 12 17). <http://www.themis.dk>. Retrieved 1 3, 2016, from Synopsis:
<http://www.themis.dk/synopsis/index.asp?hoveddramme=/synopsis/docs/adoption.html>
- Kristensen, F. B. (2014, 10 8). Regeringen vil gøre det lettere at tvangsadoptere. *Kristeligt Dagblad, Etik.dk*.
- Lolland. (2015). Interview af socialrådgivere fra Lolland Kommune
- Olsen, S. P., Eskeline, L., & Caswell, D. (2005). *Faglighed i Socialt arbejde som forskningsgenstand*. AKF. AFK.
- Stevns. (2015, 10). Interview af socialrådgivere fra Stevns Kommune.
- Terum, L. I. Sosialarbeideren som portvakt. In L. I. Terum, *Portvakt i velferdsstaten - om skjønn i sosialtjenesten*. Oslo.

Kilder til

Barnets bedste ved adoption uden samtykke - Juridisk afsnit – GJT

Retskilder

- Børn, M. f., ligestilling, integration, & forhold, s. (28. Januar 2015). L121/2014-15 - Forslag til Lov om ændring af adoptionsloven, lov om social service, forældreansvarsloven og lov om retssikkerhed og administration på det sociale område. Hentede 22. November 2015 fra Retsinformation:
<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=167630>
- Børne-, Ligestillings-, Integrations-, & Socialministeriet. (29. April 2015). *Adoptionsloven - lov 530 af 29/4 2015 gældende pr. 1/10 2015*. Hentede 29. November 2015 fra Socialjura:
<http://www.socialjura.dk/love/adoptionslov/#c6353>
- EU. (u.d.). *EU charter om grundlæggende rettigheder*. Hentede 22. December 2015 fra
http://www.europarl.europa.eu/charter/pdf/text_da.pdf
- FN. (1950). *Den europæiske menneskerettighedskonvention*. Hentede 13. December 2015 fra Den europæiske menneskerettighedskonvention:
http://menneskeret.dk/files/media/dokumenter/om_os/om_menneskerettigheder_diverse/den_europaeiske_menneskerettighedskonvention.pdf
- FN. (20. November 1989). *Børnekonventionen*. Hentede 29. November 2015 fra Bekendtgørelse af FN-konvention af 20. november 1989 om Barnets Rettigheder (* 1):
<https://www.retsinformation.dk/forms/r0710.aspx?id=60837>
- Menneskerettighedsdomstol, D. E. (28. October 2010). *HUDOC*. Hentede 13. December 2015 fra European Court of Human Rights:
<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-101499>
- Menneskerettighedsdomstol, E. (19. September 2000). *HUDOC*. Hentede 13. December 2015 fra European Court of Human Right:
<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58802>
- Social-, & Indenrigsministeriet. (17. November 2015). *Lov om socialservice*. Hentede 29. November 2015 fra Retsinformation:
<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=175036>
- Social-, & Indenrigsministeriet. (17. September 2015). *Vejledning om frigivelse af børn til national adoption, nr. 10574 af 17/9 2015*. Hentede 29. November 2015 fra Socialjura: <http://www.socialjura.dk/content-storage/regler/2015/vejl-10574-af-179-2015/>

Andre Kilder

- Adolphsen, C. (2015). Tvangsadoption af anbragte børn. *Ugeskrift for Retsvæsen* 2015B.450, s. 1-9.
- Andersen, J. (2014). *Socialforvaltningsret*. København: Nyt juridisk forlag.
- Oldrup, H., & Højen-Sørensen, A.-K. (2014). *De aldersopdelte fokusområdet i ICS - Kvalificering af den socialfaglige metode*. København: SFI- Det nationale forskningscenter for velfærd.
- Servicestyrelsen. (2011). *Håndbog om barnets reform*. Odense: Servicestyrelsen.
- Socialstyrelsen. (27. April 2015). <http://socialstyrelsen.dk/tvaergaende-omrader/sagsbehandling-born-og-unge/ics/materialer-og-redskaber>. Hentede 13. December 2015 fra Socialstyrelsen: <http://socialstyrelsen.dk/tvaergaende-omrader/sagsbehandling-born-og-unge/ics/materialer-og-redskaber>

Kilder til

Arvespørgsmålets indflydelse på adoption - juridisk afsnit - JCL

Retskilder

- Lov nr. 515 af 6. juni 2007 Arveloven, jf. lovbekendtgørelse nr. 1249 af 11/11/2015 (Arveloven).
- Lov nr. 1525 af 27. december 2014 Adoptionsloven jf. lovbekendtgørelse nr. 1821 af 23/12/2015 (Adoptionsloven).
- L 100 (2006) Forslag til arvelov, (Arveloven), fremsat 6. december 2006 af justitsministeren (Lene Espersen). Som vedtaget med lov nr. 515 af 6. juni 2007.

Kilder til .

I forbindelse med udarbejdelsen af perspektiveringen, har vi måttet konstatere at det er et meget komplekst felt med krav til socialrådgiverne om at skønne, og det kræver at socialrådgiverne er i besiddelse af en stor bred faglighed. Vi kan konstatere, at vi ikke i forbindelse med udarbejdelsen af afhandlingen er kommet tættere på hvilke initiativer, der ville sikre en højere grad af sammenfald mellem de lovgivningsmæssige intentioner og socialrådgivernes anvendelse af adoption uden samtykke. Dette kunne skyldes, at vi i denne afhandling ikke har været inde og undersøge hvilke etiske overvejelser som socialrådgiverne gør sig i deres sagsbehandling af tvangsanbragte børn. Normativt ligger fremmed adoption uden samtykke langt væk fra socialrådgivernes praksis, idet der kun er fokus på barnet og ikke på de biologiske forældres udvikling. Vi kan se de samme tendenser i anvendelsen af forældreplæg.

Samvær under sagsbehandlingen af adoption uden samtykke – juridisk afsnit - CV

Retskilder

- Vejledning om særlig støtte til børn og unge og deres familier (vejledning nr. 3 til servicelen) Børne-Ligestillings- integrations- og Socialministeriets vejledning nr. 9007 af 7/1 2014, ændret ved: vejledning nr. 9047 af 28/1 2015 Hentet den 8-1-16 på Socialjura.dk
<http://www.socialjura.dk/content-storage/regler/2014/vejl-9007-af-71-2014/>
- Lov om social service: Social- og indenrigsministeriets lov nr. 573 af 24/6 2005, jf. lovbekendtgørelse nr. 1284 af 17/11 2015. Hentet den 8/1 2016
<http://www.socialjura.dk/content-storage/love/love/servicelov/>
- Ombudsmanden: FOU 1990.253. Hentet den 26.12 2015 på
<https://www.retsinformation.dk/forms/R0710.aspx?id=28564>
- Lbk nr. 1821 af 23/12 2015 hentet 7/1 2016 på
<https://www.retsinformation.dk/forms/R0710.aspx?id=176861>

Andre Kilder

- <https://ast.dk/born-familie/sager-om-born-og-unge/ret-til-samvaer-og-kontakt/et-barn-eller-ung-kan-have-overvaaget-samvaer-med-deres-foraelldre>. Hentet den 8/1 2016
- Ankestyrelsen princip afgørelse 57-15. Hentet den 20/12 2015 på
<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=174406>
- Socialstyrelsen: Det har du ret til – til forældre, hvis barn skal anbringes eller er anbragt feb. 2014
- Socialstyrelsen: Håndbog om Barnets reform, 2011

Figurliste

Figur 1: Grafisk model af sagsforløb for adoption uden samtykke	18
Figur 2: Grafisk model af en elaborativ erkendelsescirkel, inspireret af Harboe (Harboe, s. 32).....	28
Figur 3: Skøn i socialt arbejde, Lars Inge Terum.....	37
Figur 4: Bronfenbrenners Økologiske Udviklingsmodel, inspireret af Kvello (Kvello, Børn i Risiko, 2013, s. 64).....	39
Figur 6: Procesplan for indsamling af empiri.....	86

Bilagsliste

Bilag 1: Materiale tilsendt informanter.....	s.	79
Bilag 1.1: Brev tilsendt informanter.....	s.	79
Bilag 1.2: Case 1.....	s.	80
Bilag 1.3: Case 2.....	s.	81
Bilag 1.4: Spørgeguide.....	s.	82
Bilag 2: "Informanternes erfaring og uddannelsesbaggrund"	s.	85
Bilag 3: Plan for gennemførsel af fokusgruppeinterview.....	s.	86

Bilag 1: Materiale tilsendt informanter

Bilag 1.1: Brev tilsendt informanter

9. oktober 2015

Kære Informant

Tak for at du har sagt ja til at deltage i vores fokusgruppe interview. Interviewdelen vil vare en time. Interviewet vil tage udgangspunkt i følgende problemformulering.

Vi er fire masterstuderende som er ved at afslutte vores MB, hvor vores overordnede fokus ligger på adoption uden samtykke. Vi vil i den forbindelse under søge hvilke faktorer som hæmmer og fremmer socialrådgiverne i brugen af adoption uden samtykke.

Ovenstående udspringer af, at vi er blevet optaget af ankestyrelsens praksisundersøgelse vedr. adoption uden samtykke jf. adoptionsloven § 9 stk. 2 (Socialjura.dk) fra et myndighedsperspektiv, som udspringer af en vores undring over at lovgivningen om adoption uden samtykke i praksis kun bliver benyttet i mindre grad af kommunerne. Fra 2009 til 2011 blev et barn adopteret uden samtykke kun benyttet en gang. (Ankestyrelsen, 2011, s. 2).

På baggrund af undersøgelsen fra Ankestyrelsen blev der politisk taget initiativ til at opbløde kriterierne og kravene til at benytte adoption uden samtykke yderligere. En af ændringerne bestod i at det ikke længere er nødvendigt at godtgøre forældrene varigt ude af stand til at drage omsorg for deres barn mens der med den nye lovgivning "kun" skal sandsynliggøres at forældrene er ude af stand til at drage omsorg for barnet. Denne lempelse er fra lovgivers side er dette et tydeligt signal om, at der fra politisk side er en forventning til at benytte adoption uden samtykke i langt højere grad en ny.

I selve afhandlingen vil du og de eventuelle konkrete sager - som kan komme frem under fokusgruppeinterviewet - blive anonymiseret og der vil være mulighed for at få tilsendt en afhandling i forlængelse af eksamen.

Interviewene vil blive optaget på video. Lydmaterialet på videoen vil blive transskriberet og det samlede materiale vil blive destrueret i forlængelse af afsluttet eksamen. Der vil ikke fremgå billedmateriale fra videoen i afhandlingen.

Udgangspunktet for fokusgruppeinterviewet vil være den medsendte interviewguide samt de 2 cases. Casene er tænkt som inspiration til emnet og er digtet til lejligheden.

Tak for din tid og indsats

Jens Christian, Gitte, Charlotte og Mette

Bilag 1.2: Case 1

Ung mor på 25 år i YY kommune har en IQ på 42. Mor er bor i et bofællesskab under Servicelovens § 108 stk. 1. YY kommune kommer ind i sagen via egen læge som sender en underretning som indeholder bekymring for det ufødte barn. Årsagen til lægebesøget var at personalet på bostedet ønskede at den unge mor fik prævention for at forhindre graviditet. I forbindelse med den lægefaglige undersøgelse bliver det konstateret, at beboeren er gravid i 5 mdr.

Den unge mor kan ikke kognitivt forstå, at hun er gravid og hun kan ikke forholde sig til konsekvenserne af dette. Ligeledes, er hun ikke vidende om, hvem som er den kommende barnefader. YY kommune beslutter at udarbejde en børnefaglig undersøgelse på ufødt barn, idet det vurderes, at der vil være særligt behov for støtte fra fødslen.

Den børnefaglige undersøgelse konkludere at den unge mor varigt vil være ude af stand til at tage omsorg for sit barn. Konklusionen tages på grundlag af psykologiske vurderinger samt den samlede funktionsvurdering fra bostedet.

Da barnet fødes indgår mor frivilligt i at barnet anbringes i plejefamilie direkte fra fødegangen.

Bilag 1.3: Case 2

XX kommune har et barn på 12 år, hvor alle betingelser for adoption uden samtykke er til stede. Barnet har i de sidste 10 år boet i en velfungerende plejefamilien og udvikler sig positivt på alle fronter. Plejefamilien giver udtryk for, at de ikke er interesseret i at adoptere barnet, men ønsker at have barnet boende barndommen ud og vil gerne indgå i efterværn.

Bilag 1.4: Spørgeguide

Tema 1	Spørgsmål
Indledning	
	Intro til interview Tværfagligt samarbejde og Lolland Kommune Socioøkonomiske forhold
	Formål med fokusgruppe interviewene
	Anvendelse af materiale som vil fremme via interviewene
	Anonymitet i forbindelse med deltagelse i fokusgruppeinterviewene, samt hvis der bliver beskrevet konkrete sager i interviewene
	Formen
	Varighed: 1 time
	Interviewerens rolle:

Tema 2	Spørgsmål
	Navn
	Kort præsentation af informanterne som indeholder uddannelsesmæssig baggrund, kompetencegrundlag, stilling og erfaring

Tema 3	Spørgsmål
Dialog med udgangspunkt i case 1	På et gruppemøde lægges der op til at kriterierne for adoption uden samtykke er til stede. Hvilke overvejelser gør du dig?
	Hvilke faktorer hæmmer dig i at indstille sagen til adoption uden samtykke?
	Hvilke faktorer fremmer dig i at indstille sagen til adoption uden samtykke?
	Hvilke overvejelser har I fået i forlængelse af denne case og de efterfølgende refleksioner

Tema 4	Spørgsmål
Dialog med udgangspunkt i case 2	
	På et gruppemøde lægges der op til at kriterierne for adoption uden samtykke er til stede. Hvilke overvejelser gør du dig?
	Hvilke faktorer hæmmer dig i at indstille sagen til adoption uden samtykke?
	Hvilke faktorer fremmer dig i at indstille sagen til adoption uden samtykke?
	Hvilke overvejelser har I fået i forlængelse af denne case og de efterfølgende refleksioner

Tema 5	Spørgsmål
Generelle spørgsmål	
	Hvilke overvejelser og konsekvenser medfører det for dig hvis indstillingen ikke tages til følge?
	Hvilke overvejelser har I i forbindelse med sagsforløbet? Kan du gengive et evt. tænkt sagsforløb?
	Hvordan oplever I, at den organisation I er en del af, er gearet til adoption uden samtykke
	Hvad skal der til for at I og jeres organisation ville benytte lovgivningen i højere grad? Hvad skal være anderledes?
	Har I nogle sager som kunne overvejes i forhold til adoption uden samtykke? Hvad hæmmer og fremmer dig i din sagsbehandlingen?

Tema 6	Spørgsmål
Afsluttende bemærkninger	
	Hvad tager du med dig fra dette fokusgruppeinterview?

Bilag 2: "Informanternes erfaring og uddannelsesbaggrund"

	Lolland			Stevns		
	L	A	I	T	J	K
Alder	49	56	62	30	49	41
Køn	Q	Q	Q	Q	Q	Q
Uddannelse	Pædagog + klinikass.	Pædagog	Teknisk- tegner	Social- rådgiver	Social- formidler	Social- rådgiver
Erfaring i nuværende funktion	7	25	15	1,5	10	2,5
Myndighedsfunktion	j	n	j	j	j	j
Uden myndighed	n	j	n	n	n	n
Direkte erfaring med Adoption u/samtykke	j	n	n	n	n	n
Diplom i fam. og børn (nyere)	j	j	j	n	n	n
Egne børn	j	j	j	j	j	J
Målgruppe i jobfunktion	0-18	0-23	0-14	0-13	0-13	0-13

I forbindelse med at vi har fokus på frontmedarbejderne i vores interviews kan vi konstatere, at informanterne har forskellige forudsætninger til at udøve deres profession. Uddannelsesmæssigt, erfaringsmæssigt, aldersmæssigt stikker de i mange retninger og de kan betegnes som en eller to uhomogen grupper som alle har det til fælles at de arbejder inden for samme praksisfelt.